

A Sziebert család

„Tudjátok meg hát, hogy nincs az előttünk álló életre valami hasznosabb, egészségesebb, erősebb és fölemelőbb, mint a jó emlék, kivált az olyan, ami még a gyermekkorból származik, a szülői házból... Sok szó esik a nevelésünkről, de egy ilyen, gyermekkorunk óta megőrzött szent gyönyörű emlék talán épp a legjobb nevelés. Ha az ember sok ilyen emléket visz magával, mentve van egész életére.” Így Aljosa a Karamazov testvérek epilógusában.

Kezdjük tehát magával a helyszínnel, Németbollyal. 1687-ben, mikor a török kiűzése Magyarországról úgyszólván a befejezéséhez közeledett – miután Budát az egyesült európai haderő 1686-ban visszafoglalta, és az emlékezetes nagyharsányi ütközet fontos győzelemnek számított – a vezérek között ott volt Batthyány Ádám, a horvát bán kétezer harcossal, és a csata előtt történetesen Boly és Borjád között táborozott, ezen a dús, termékeny vidéken. Amikor aztán a fenséges dinasztia a jutalmakat osztogatta, Batthyány ezt a darab földet igényelte. Tegyük hozzá, a sárgaképu, marcona vezér nem volt valami szerény, mert az a darab föld negyven falut jelentett. Persze vélhetően elhagyott falvakat. Az 1700-01-es okmányokban a Bollya, ill. Boly néven szereplő helynév még pusztának minősült alig 25 házzal. Az adománylevel 1703-ból egyúttal Batthyány Ádám halálának éve is volt, maradt azonban neki egy gyönyörű özvegye, a Strattman Eleonóra, akit a hagyomány „a szép Lóri” néven őrzött meg, ő még sebtében hozzávásárolt egyet-mást, pl. Siklós várát, Üszögöt, addig-addig, míg lassan már a fél Dunántúl Batthyány-birtok volt Trautmannsdorftól (Bécs közelében) a Drávaig, sőt Horvátországban is jelen volt a család.

Az európai összefogás a török ellen, amit már a Hunyadiak szerettek volna összehozni, 150 éves késéssel mégis létrejött, és sikerrel járt: Budát visszafoglalták, a város lakóit kifosztották, lemészárolták, rabszíjra fűzték, de Európa-szerte zúgtak a harangok és dicsőítették az Urat, majd az Úr után legfőképpen Lotharingiai Károlyt, Bádeni Lajost és Szavojai Jenőt, noha megemlíthették volna Oppenheimer Salamon bécsi bankárt is, aki az egész vállalkozást finanszírozta. Mint láttuk, a hadikapitányok sem jártak rosszul, Batthyány Ádám, s főleg felesége, illetve özvegye, akinek varázslatosan szép lánya a fennmaradt portré tanúsága szerint joggal búvölhetett el az ifjú Rákóczi Ferenctől Szavojai Jenőig mindenkit. De a Batthyányok a 19. században Batthyány János halálával fiúörökös nélkül maradtak. A birtok részben hitbizomány volt, részben szabad rendelkezésű, és az osztzkodásnál Németbolyt Júlia hercegnő kapta.

Júlia ahhoz az első Montenuovo Vilmos herceghez ment feleségül, aki Napóleon özvegyének, Mária Lujza főhercegnőnek és Neipperg (Monte Nuovo) grófnak a házasságából született. Így lehetett ezt az előkelő nagymamát a családban később bizodalmasan „Lujza néni”-ként emlegetni, akinek hál’ Isten fennmaradt leveleit pénzzé lehetett tenni, ha az utódok szorult anyagi helyzetben voltak úgy a 20. század emlékezetes derekán.

Németbolyba 1730 táján jöttek az első német telepések (1730–32), mindegyik család kapott fél szántóföldnyi birtokot, valamint lehetőséget ipar folytatására bizonyos mennyiségű robotszolgáltatás fejében. A kolónusok szívesen jöttek, állítólag a Dunán érkeztek, mivel hazájukban többszörösen sértőnek találták a közállapotokat, termőföldjeiken dülő főúri vadászatokat stb. 1730-ig Rácbolynak hívták a községet, mivel az első betelepültek a török elől felhúzódoó rácok voltak. De később az idegen fajok közötti hagyományos csöndes vagy akár hangos dulakodások eredményeképpen 1748 táján a rácok áttelepültek Ráctöttösre, Rácboly pedig Németbollyá lett. Népeisége gyorsan szaporodott, egyetlen év alatt 123 ház épült, 1752-ben pedig már 206 házat számláltak, beleértve nyilván a rácok

otthagytak üres házaikat, ahogy az antik sirám tartja: „Veteres migrate coloni!” [„Régi lakók, költözzetek ki!” – Vergilius.] Ma úgy mondanánk: csángók ki! románok be! németek ki! csángók be!

Az a Sziebert Mihály, aki 1763-ban kb. negyvenévesen meghalt és a község bírja volt, az első telepesek között kellett, hogy legyen. A jövevények Fulda környékéről jöhettek, amit jobb híján avval a ténnyel támasztok alá, hogy magukkal hozták a „stifolder”-nek, ennek a csodálatos kolostori konyhán kinevelt szaláminak a receptjét (Stift Fulda), amire még emlékezni is öröm. Ó, csodálatos szívóssága az étkezési szokásoknak!

Hozott magával azonban Sziebert Mihály bizonyos karaktert is. Thomas Mann „lübecki szellemi életformá”-nak nevezte, de általában is érvényes, hogy a németiség polgárságot, józanságot, világlelkiismeretet, extremitások közötti középutat kellene, hogy jelentsen, olyan lelki beállítottságot, amelyen a radikális ráhatások nem tudnak változtatni. A Sziebertek végig szorgalmasok voltak, okosak, takarékosak, ügyes kereskedők. Mindjárt bírói tiszttel kezdték, amolyan menedzser szerepkörrel. Odafigyeltek a közügyekre, a későbbi generációk keze bizonyíthatóan benne volt akár iskola, „katolikus iskola” létesítéséről, akár a jobbágyi szolgáltatások megváltásáról volt szó, akár a templomot kellett restaurálni. Meg is találták dédapám, Károly nevét a közelmúltban restaurált templom toronykeresztjébe rejtve még egy-két név és adat mellett.

A katolikus iskoláért dédnagypapa annyit fáradozott, hogy az akkori pécsi püspök (Hettyei) egyik vizitációja alkalmával kijelentette: „Diesen Mann will ich kennen lernen!” [Ezt az embert meg akarom ismerni! Nosza futtatták is gyorsan a sekrestyést, szóljon Siebertéknek, jön hozzájuk a püspök. Gondolhatjátok, hogyan fogadták a barna kárpitozású, fehér porcelánszögekkel kivert, rojtokkal is díszített szalonkanapén! (Ez a bútor ma nálam van a többi székkal, karszékkal és asztallal együtt merőben új kárpitozással, porcelánszögek és rojtok nélkül, de még mindig akadnak csodálói.)

Ami a társalgást illeti, ennyi maradt fenn belőle: „Jól tetszik kinézni!” – szólalt meg dédnagypapa az illendőség szabályai szerint. „Ach” – volt a válasz – „olyan vagyok, mint az alma, kívül piros, belül férges”. (Ezért gondolom én minden kukacos almánál: olyan vagy, mint a Hettyei püspök.) De a jó úr valóban rövidesen meghalt. A vizitre visszatérve végül a család kérte a püspöki áldást, amit meg is kapott. A háznép letérdepelt.

A 18. századi ősök közül Mihály után a következőt Georgnak hívták, tanító volt és az ismeretes fénykép tanúsága szerint gyönyörű írása volt, finom, hosszú betűk, hogyan is tudta csak avval a lúdtollal! Ő a nevét érdekes módon Szieberthnek írta, mintha sem azoknak nem adna igazat, akik a nevüket Sziebertnek írják, sem azoknak, akik Sieberthnek. Ez a kétféle írásmód a későbbiekben mintegy megkülönböztető jele lett a család bizonyos szétválásának: Lettek th-s Szieberthek és lettek h nélküliek, az utóbbiak a Flórián utca 6-ban, az előbbiek a 8-as számú házban laktak, és a vita még tart. De Georg írására visszatérve úgy emlékszem, hogy anyám testvéröccsének, Károlynak voltak ilyen szép, könnyed, szinte röppenő betűi.

Georgnak és nejének hét gyermeke született, de csak egy ért el felnőttkort, a Ferdinánd. Mi lehetett az oka a gyermekek korai halálának, ki tudná megmondani: választhatunk diftéria, dizentéria, sarlak, turberkulózis között. Vagy inkább valami életképtelenség? Bizonyos, hogy négy kislány és két fiú halt meg úgy, hogy a kis Rozi is csak két és fél éves korig jutott, a többi pár hónapig vagy pár napig élt csupán.

A Ferdinánd viszont 57 évig élt Anna nevű felesége mellett, szabómester volt és nyolc gyermeke született, köztük Károly, az én dédnagypám (1823–1905). Mikor Ferdinánd haldoklott, körülállták a gyermekei, köztük a legkisebb, a szép, kék szemű Johann tizenégy évesen. Szorongva szólt a szegény haldokló: „Ki fogja ezt fölnevelni?” Ekkor jött a válasz, a

nagy szó, ami generációkon keresztül nem jellegként, de lényege szerint megvolt és megvan, Károly megszólalt: „Ich! Vater.” [Én, Apám.] Jól tudjuk, hányszor vet föl a sors hasonló kérdést, amikor a súlyos feladatot vállalni kell, amikor ki kell mondani: „Ich! Nos, nálunk vállaltak és teljesítettek: elöregedett szülők ápolását (Idus, Ily, Juliska), szenvedők és szegények gyámolítását (Julcsi tánti, Katica), az én életemben pedig szegény, kiszenvedett apám ravatalra emelését: neki Julcsi tánti Pistája lett a Nikodémusa.

De már maga a dédnagypapa is Nikodémusa lett Laskafalun kolerában elhunyt testvérének, a Gottfriednak, akinek tetemét senki sem akarta lehozni a vendéglő emeletéről, ahol a halál utolérte. Ő vitte le a vállán és temettette el. Majd természetesen nevelte kis fiacskáját, Ferdinándot, a későbbi Nándor bácsit, pécsi ügyvédet.

Közben dédnagypapa valamikor meg is nősült, elvette a szomszédék okos, talpraesett Lizzie-jét, aki révén a magas, sovány Sziebertek családjába az alacsony, kövérkés alkat került, például mindjárt az én anyám is ebben rá ütött, és én sem nőttem túl magasra. Gyermekük csak egy született, de négyet neveltek. A dédnagypapa nevelésében volt tehát egy öcs, a Johann, egy saját fia, a Stephan, Gottfried árvája, a Ferdinánd, sőt, hogy Lizzie családja se maradjon ki a jóból, az ő Máramarosban tanítóskodó sógorának és Lizzie, Juli testvérének a fia, a pécsi papi szemináriumban nevelkedő Guszti, azaz később Herr Ágoston plébános Németbolyon töltötte a vakációkat, hogy ne legyen kénytelen a viszontagságokkal kecsegtető, hosszú utat Máramarosig megtenni. (Erről a Juli néniről maradt egy fénykép, mérhetetlenül kövér volt, mi dédunokahúgok egy mázsára becsültük.)

Dédnagypapa aztán törődött is a fiúkkal. Nándor bácsiból, mint említettem, pécsi ügyvéd lett és némileg egyéni utakon járt, tüzes Kossuth-rajongó volt, patrióta, és feleségül is egy noha szegény, de mégiscsak nemes család, a Vízkeletyek egyik kisasszonyát választotta senkitől tanácsot nem kérve. A sors iróniája volt egyébként, hogy öregkori sziluettje, hosszú, őszes-vörös szakállával, finom vonásaival, s főleg ferencjóska kabátjával engem élenként emlékeztetett egész habitusa magára I. Ferenc Józsefre. Sok gyermekük született, volt ott Imre, volt ott Frici, volt ott Tóni, lányok is. Felesége halála után újra megnősült s újra nem a kéznél kínálkozó sógornőt, a Vízkelety Fennénát vette el. Trischler Katalin nagyanyám mondta is a Fennénának, miért nem ő vállalta a mostohaanyaságot, már az árván maradt gyermekek miatt is. (Nagyanyánk tudta, hogy nyílt kapukat dönget, de ki akarta ugratni a nyulat a bokorból.) „Kathi” – volt a válasz – „ich schwöre Dir bei den Sternen, ich hätte ihn geheiratet schon der Kinder wegen, aber er hat mich ja nicht gewollt.” [Kati, esküszöm neked a csillagokra, hogy férjhez mentem volna hozzá, már csak a gyerekek miatt is, de ő nem akart engem.]

Nándor bácsi sokáig haragban volt velünk, Liberékkel, ami körülményes ügy volt, mert mellettünk laktak, a Pécs, János utca 15-ben, és a harag oka a következő volt: Nándor bácsi házat akart építeni, mégpedig emeletesen a János utca 13. számban. Ámde pénze kifogyván dédszüleimtől kért kölcsön. Dédnagypapa gáláns mozdulattal odaadta egyik betétkönyvét, hogy vegye ki, amire szüksége van, a szegény jó ember jócskán, az illendőség határain túl a belé helyezett bizalmat kijátszva igencsak élt a lehetőséggel. Ezt az illetlen tettét még avval is megtette, hogy Liberéket, akik a földszinten laktak a kisebb lakásban, de az emeletre óhajtottak költözni (hiszen a ház a dr. Liber Györgynét illette a kölcsön, a soha vissza nem fizetett kölcsön fejében), tehát ezt az óhaj meg nem hallván, a fölmondást a füle mellett eleresztve, a háromszori kilakoltatási fenyegetésre füttyülve bent maradtak az emeleti lakásban, mire dr. Liber György, a jog- és államtudomány doktora e tények fennforgásának folyamánaképpen valóban kilakoltatta Szieberth Nándort és népes családját. Akkor persze volt futás és mindjárt a szomszédban megfelelő lakás is, de nagyon megsértődtek. A harag

tartott, anyám köszönt nagybátyjának, de ez volt minden. Mígnem! Nándor bácsi egyik fia elesett a fronton és a halálhírt hozó táviratot tévesen a János utca 13-ba kézbesítették. Apám a címzést meg se nézve föltépte a sürgőnyt. Utána pedig át kellett neki vinni a halálhírt, amikor is sírva egymás nyakába borultak.

Johannak, a kis öccsnek viszont dédnagypapa keresett menyasszonyt a Kovacsevics Mária személyében. Csinos barna asszony van lefestve azon az igazán ihletett festői alkotáson (valami vándorpiktor lehetett az alkotója), amely a kép felső részében Ferdinándot és nejét, a középen Johannt és Máriát ábrázolja, alattuk pedig a három első fiút, Ferencet, Károlyt és Jánost tinédzser korban. Mária néni azonban, noha a házasság sikerült, mint akkoriban látszólag mindig, valami isten se tudja, mi okból nem szerette a Flórián utca 6-ban élő rokonokat. A férfiak jóban voltak, de a 6. szám alattiak kifigyelték, hogyha az utcán szembejöttek vele és nem lehetett egymást meg nem látni, Mári néni inkább ráköszönt a túloldalon ballagó közömbös ismerősre, csakhogy ignorálhassa férje nevelőapját, egyben sógorát. Valami allergia, görcsös averzió, fajidegenség lehetett benne, és persze nem járt pszichológushoz sem. Johann bácsi tímár volt és a fiai is majd mind bőrrel foglalkoztak, mert csak fiai születtek: Ferenc, mohácsi bőrkereskedő, utóbb Anna tánti férje, Károly apja mellett maradt tímár, ő volt a különböző Sziebert Károlyok között „a” Szieberth Károly bácsi vagy „az ő Károly bácsijuk”, hogy tudjuk, melyikről a három közül van éppen szó. Aztán következett a János, Julcsi tánti férje, pécsi bőrkereskedő, majd Róbert pécsi igazgató tanító, Jenő, a bajai bőrgyár alapítója és Elek, aki gazdálkodó maradt, de róla nem sok szó esett nálunk a családban.

Róbert bácsi nevénél azonban egy percre meg akarok állni. Mint derék fiatal tanító Pécsen a vagyonos Hoffman asztalos házában vett ki magának kvártélyt, s az öreg mester szerette volna, ha ez a szolid, jó családból való ifjú megkéri az ő egyetlen árva unokájának a kezét. De Róbert bácsi nem moccant, hogy a szép és finom Jusztikát megkérje. Szegény nagyapa, talán érezve erei hanyatlását, hogy biztosítsa Jusztika sorsát, odáig ment, hogy föl kínálta unokáját Róbertnek. De az nem és nem! „Még túl fiatal, túl gyöngé!” Hoffmann bácsit elragadta az indulat: állítólag azt találta mondani, az egér is gyöngé, mégis elbírja a szénakazalt. Róbert bácsi nem volt megingatható. A szegény nagyapa meghalt e tüskével a szívében, és akkor Róbert bácsi a ravatalnál megkérte és megkapta Jusztika kezét. Mári néni az egekig magasztalta ezt a menyét. A többi természetesen azt Anna vagy Julcsi csak hátrább kulloghattak, de a Jusztiról csak szuperlatívuszokban. Mígnem! Jusztika néni a tuberkulózis egyre közelebb sodorta a halálhoz, hasztalan vettek neki a Tettye fölötti magaslaton egy szőlőt. Két szép kicsi lányának és fiának sorsát szem előtt tartva ez az asszony közjegyzőt hívatott és végrendeletet csinált, amiben jól megkötötte egyébként jó és hű férje kezét, a gyerekek vagyonához immár nem férhetett hozzá, abba beleszólt az Árvaszék stb. stb. Nahát! Jusztika néni az anyós devalorizálta. Róbert bácsi a továbbiakban nagyon szépen nevelte, tartotta és taníttatta a leánykákat, Jusztikát és Hédit, a fia, Róbert mérnök lett és Baján átvette és vezette a Jenő bácsi által létesített bőrgyárat az államosításig. És én nem is tértem volna ki erre az epizódra, a folyvást rohanó, sőt vágató Róbert bácsi a kopaszra nyírt fejével, örök fekete ruhájában a kevésbé érdekes rokonok sorába tartozott volna számomra, ha nem csinált volna valami rendkívülit is, mégpedig elsőnek egy állami elemi iskolát a pécsi bányakolónia határán, ahol eddig senkinek sem jutott eszébe az iskolázatlan maradt kültelki lurkók gondja. Róbert bácsi kapacitált, kilincsel, Pestre utazott, hajnalban talpon volt, belevetette az ügybe a saját pénzét, a testvérei kölcsönét, ha a szent minisztérium halogatott és vonakodott, míg az építőanyagot és a mestereket azonnal kellett fizetni. Meglett tehát az iskola és az épületre szép nagy betűkkel ráamázolták: Szieberth Róbert-

népiskola. Szerény elégtétel, de mégis valami. Aztán az egész feliratot bemeszeltették azok, akiknek nem fért a fejébe, hogy az a kulákfiú bizonyíthatóan nem a saját zsebének dolgozva népiskolát csinált. Mármost akár a mész volt silány, akár a meszelő slendrián, akár az időjárás mostoha, a jó esők addig mosták a betűk helyét, míg újra kibukkant: Sziebert Róbert-népiskola. Úgy tudom, a mai napig így olvasható.

De visszatérve Mári nénihez, az ambiciózus anya vasárnapra mind a hat fiának frissen mosott és vasalt fehér inget készített ki, egyébként a fiúk nagy bánatára, mert ők szívesebben szerettek volna a többi legénypajtásra hasonlítani, akik – mondjuk – kék ingben feszítettek. A fiúk azonban tisztelték és szerették anyjukat, apjukat, nagy aranyrámás fényképeik ott lógtak a lakásaikban, és még jóval Mári néni halála után is nem maradhatott el az óriási, reprezentatív koszorú a sírjáról, melyet a Pécsre szakadt János bácsi egy fogadott „khales”-ben (calèche – könnyű, nyitott, lehajtható fedelű hintó) bizonyos emléknapokon kifuvározott a németbolyi temetőbe. (Nota bene, az unokák és a menyé, Julcsi tánti azért megengedtek maguknak egy ironikus mosolyt e látványra, vallotta nekem a Pista unoka, ami talán inkább a gesztusnak, mint „gesztus”-nak szólt, mert a Flórián utca 6-ban nem nyilvánítottak érzelmeket. Ez a puritán családi vonás más területen is megnyilvánult, egyszerűbb kripta létesítése a temetőben például vagy Julcsi tántinak az a híres mondása, amikor egy nagyszombati napon nem akart János bácsi indítványára sonkát szenteltetni a templomban mondván: „Das ist so ein chroatisches Gebrauch!” [Ez egy olyan horvát szokás!] Na, ami erre következett! Ezt a sértést! „Also ich bin ein Chrvat!” [Szóval én horvát vagyok!] visszhangzott a felháborodott János bácsi szájából, aki egyszerre érezte anyja fajtájának sérelmét, valamint önnön személye sérelmét az ártatlan ajkáról elhangzott megjegyzésben.

De igaz, ami igaz, a Flórián utca 8-ban olvastak. Már 1867 óta járatják a „Leipziger Intelligenzblatt über Land und Meer”-t, [A földről és a tengerről – Lipcsei lap az intelligencia számára] és egyébként is sok könyvük volt. Én személy szerint tanúsíthatom, hogy olvasták Jókait, a „Fekete gyémántok” ördögmise jelenetét az „ő Károly bácsijuk” nagy gyönyörűséggel mesélte el a „mi Károly bácsinknak”, anyám öccsének. A Flórián u. 6-ban viszont a „Michaels Kalender” [Michael kalendáriuma] ontotta a tudást minden életkérdésben, ember, állat, ház és kert vonatkozásában. Persze az újonnan felcseperedő generáció aztán már hozatott szaklapokat, újságokat, viszont állandóan olvasták az öreg családi bibliát (Trischler Katalin), és voltak imakönyvek is kellő mennyiségben. Még később nagy könyvvásárlások estek, különösen Katica, viszont anyám, a Tera is szenvedélyesen olvasott. De akkoriban még csak a kastélyban volt hatalmas (galériás, ha jól emlékszem) könyvtárterem, utána nyomban a Flórián u. 8. következett: mint a faluban rebesgették, Szieberthéknek van egy egész szobájuk tele szekrényekkel, amelyekben *csupa* könyv van! (Sziebert Jancsi közlése)

De visszatérve a dédnagypapához, nem akarom az untilig ismert történetet elismételni a híres karácsony esti mákosmetéltevésről, inkább arról számolok be, hogyan látogatta meg egyszer, már később Pécs szabad királyi várost, mert felesége szerint „rájött a pénzszorás”. Ő nem is volt hajlandó ebben részt venni, mire Julcsi unoka – kis lányka volt még – lett kiszemelve útítársnak. A gyermeki ajkak aztán be is számoltak róla, miként zajlottak az események. Először is kocsiba ültek és körülfurikálták a várost. Majd vendéglőben „hulast” (gulyás) ettek. Este színház következett, amikor is a színpadon folyó tragédia csúcspontján annyira elragadta dédapát a produkció, hogy a megrendült közönség közepette föllállt, és hangosan megtapsolta a teljesítményt. Ő volt az, aki már öregén el-elrévedt, majd hirtelen fölkiáltott: „Mekkora számár voltam!” Haragudott, ha dédnagymama új ruhát csináltatott neki, ha viszont elkészült, akkor nap mint nap feszített benne: hol a dehántot (esperes)

kellett meglátogatni, hol más előkelő alkalom adódott, de dédnagymama átlátott rajta. Mint említettem, nagyon foglalkoztatták a közügyek. Adakozott is, sokszor persze titokban, noha e titkokra gyakran fény derült, mert a megajándékozottak olykor hálaleveleket írtak, amiket az árulkodó unokák a szél sebességével megvittek a dédnagymamának, hogy no lám, már megint!... Azt is mondogatta: „Man muss sich für schlechte Leut auch plagen!” [A rossz emberekért is vesződni kell!] Mármost ki volt a „schlecht” az ő szemében? Az ügyetlen, a balogsüti, a tepp [tököfildó], és ő kötelességének tartotta segíteni.

Tanult mestersége a szűrszabóság volt, különösebb kedve azonban nem lévén hozzá, boreladással kezdett foglalkozni s ezzel vagyonokat keresett. Ám külföldre a fia, Stephan kezdett szállítani, és mindketten tudták, mikor kell abbahagyni. Ekkor földvásárlásra adták magukat. Az ún. „Öreg”-pusztát még dédnagypapa vette, utána pedig mikor mit lehetett megkapni. Volt ott Új-pusztá, volt Lukás-Feld, volt a Vasút-pusztá a hombárral, voltak földjeik Márázán, volt egy Ziegelofen nevezetű (már Károly bácsi szerzeménye), a szőlők, a „Tukra” (Tokaj jól hangzó nevéből), a Marieberg (Trischler-hozomány), a Dreispitz és a Hohlkeller a roppant cementhordókkal a temetővel szembeni pincesoron, és még ki tudja már hol mi? Mikor abbahagyták a borral való kereskedést, az óriási cementtartályok üresen maradtak, csak a téli almákat tárolták bennük. Idusnak, a kis menyétvékony Idusnak kellett bemászni a szűk alsó ajtón az almákért. Máig emlegeti a borkripta félelmetes zárkáját.

A borkereskedelem a maga idején nagy hasznot jelentett: összevásárolták a környék borait, ezeket a Hohlkellerben egyszer lefejtették, aztán került nagybani eladásra. A pénzt persze azonnal bankba vitték s e célból például a Trischler Katalin a mókusháttal bélelt kabátjában vagy más szerelésben beutazott Pécsre. „Kathi” – szolt előtte nagypapa –, gyere ide! Nesze egy Hunderter (száz forint) a disznóra, egy Hunderter cukorra, kávéra, gyarmatárura, egy Hunderter a lányok ruháira, majd még pár Hunderter erre-arra, végül pedig egy Hunderter „für so etyetmas”. (Ami a lányok ruháit illetve, arról csak annyit, hogy az udvarban kitergetett hófehér ruhák úgy nem tudtak a kötélről lekerülni, hogy közben galamb, légy, tyúk, szellő foltot ne ejtett volna a vájt fateknőben, hamulúgban mosott, háziszappannal, bográcsban kifőzött, kútvízben öblögetett és kékített patyolatra.

A dédnagyapát, akit máig „a vicces” díszítő jelzővel emlegetnek az utódok, a pozitív karaktervonások miriádja között valami tündéri fesztelenség jellemezte. Gátlás nélkül ünnepelet – mondjuk –, ha megneszelte, hogy a Károly unoka, a végzett gazdász kilovagolni készül. Kiült a ház elébe és várt. Károlyt a guta kerülgette, mert előre látta, mi fog következni. Mikor az imádott unoka, szép, fess, fiatal a szép hátszlovon megjelent a kapuban, az öröm, a büszkeség hangosan kitört belőle: „Mein Karl, mein Enkel!” [Az én Károlyom, az én unokám!] Károly igyekezett minél gyorsabban minél messzebbre kerülni. Már talán húsz éve is halott volt, amikor eszünkbe jutott, vajon hogy nézhetett ki? Fénykép nem maradt róla. Végül egy csoportképen talált rá a család, ahonnan aztán kifényképezték őt és fiát, Stephan is. Akkor mindegyik unokája kapott egy-egy példányt. Ezek közül egy megmaradt Ily testvéremnél, Idusnál egy, a többi? Stephanról volt egy festett portré, ahol szőkén, ifjan, kék frakkban és sárga mellényben tekintett le, mint valami ifjú Werther, ujján egy sárga kanárimadárral. A kép elveszett, mikor Ida nénit és Katicát kilakoltatták Németbolyról.

Ily nővérem emlékszik dédnagymama festett arcképére is, barna ruhában, nyaka körül hímzett gallér, amelynek roncsai még megvannak Ilynél és nálam. Okos, szorgalmas, öntudatos asszony volt, még hajlott öregkorban is ő vezette a konyhát. Csak dél felé, mikorra elfáradt, kiáltott. „Segítség!” Egyszer egyik testvére, a férjezett Schwarzkopf Rozi – mézeskalács üzletük volt – nagy siránkozva futott hozzá, hogy meglopták őket: valami jófélék

beállítottak az üzletbe és olyasmit kértek, amiért hátra kellett menni a raktárba, azalatt pedig jól megdézsmálták a kasszát. Dédnagyamama vigasz helyett ráförmedt: „Schämt Euch, und schweigt!” [Szégyelljétek magatokat és hallgassatok!] Ha templomba vonult, esetleg férjestől és a kicsit hepehupás téglajárda tele volt pocsolókkal, maga elé rendelte a szolgálégényt, seperjék tisztára az útjukat.

A soron következő generáció, a Stephan, a Steffi a tizenhat esztendő Trischler Katalint vette feleségül. Csak két évvel élte túl az édesapját, súlyos cukorbeteg volt, de evvel mit sem törődve a betegsége miatt elüszkösödött lábát gondolkodás nélkül levágta Pécs akkori legjobb sebésze. A műtét anyámék szalonjában volt megejtve és gyönyörűen sikerült, sajnos nagypapa pár napra rá meghalt, ma már teljesen érthető okból, de akkor váratlanul. Édesanyja, a fent említett Lizzie egy héttel később követte, nem is tudott fia haláláról. Mikor nagyanyánk a férjét temette, két koporsót, két szemfödelet vett, és két héten belül két temetést rendezett.

A tisztázatlanul maradt vagyoni helyzet miatt ez a váratlan halál hosszú éveken át eredményezett családi viszályt. Ugyanis nem volt végrendelet, s így valamennyi gyermekük, Anna, Tera, Julcsi, Károly, Mariska és Katica egyforma jogú örökösökké váltak ugyan, de nagymama miatt, akinek haszonélvezeti joga volt a hagyatékra, míg ő élt, semmihez sem lehetett hozzányúlni. Károly persze úgy látta, ha neki az öt testvérével egyenlő arányban kell majd osztozkodni, széthullik a neki szánt földtulajdon, az állatállomány, a fölszerelés, a Flórián utcai ház a nagy telekkel, viszont egynek-egynek nem sok marad a kezében. Egyszóval tárgyalni kellett volna és nem veszekedni, mint ahogy valamilyen megegyezésre jutottak is, sőt, mintha valami különös szerencsére, jó szél, mennyei pártfogás segítette volna Károlyt, aránylag rövid idő alatt tekintélyes vagyont szerzett. A lányok már mind férjhez mentek Katica kivételével, és kiházásításukkor pazar hozományt kaptak (az én anyám például 25000 aranyforintot, azaz 5000 aranykoronát). Hasonló összegeket kaphattak nyilván a többiek is, és bizonyára Károly és Katica sem maradtak ki. De a szép puszták, az Öreg- és az Új-, mely még az elmúlt negyven év alatt is Sziebert-pusztaként volt térképezve, a szőlők, a ház stb. stb., melyeket Károly egy kézben akart tartani, hat részre oszlott volna. Nagypapa nyilván pénzzel kártalanította volna a férjnél lévőket, sőt, ez a lehetőség most is fennállt, de akkor hol egy jó befektetést (ezerholdas birtok megvásárlását) akadályozott meg a szerteágazó vői vélemény (az illetékesek nem szólhattak bele), hol egy pécsi hat bérházból álló tömb megszerzését fuzerálták el, szóval a pénzt hagyták elértektelenedni (I. világháború vége volt!), és mamánk a neki fizetett pénzen vett llynek és nekem egy-egy pár lakkcipőt és magának egy kosztümöt.

A viták már nagymama életében folytak, de istenigazában akkor kezdtek veszekedni a vők, mikor nagymama meghalt. A testvérek suba alatt tovább szerették egymást, és hozzátartozik, hogy a vők jómódú emberek voltak apám kivételével, aki jogász lévén hitt az állam örök rendjében és hadikölcsönökbe fektetett. De Zdenko bácsinak jó forgalmú patikája volt Mohácson, Ferenc és János bácsiéknak menő bőrkereskedésük, értékes szőleik, földjeik voltak. De hát az az érthetetlen ellenszenv a génjeikben a méltányosság, sőt, az okosság ellen vitára hajtotta őket. Mi unokatestvérek, akkor még húszan, félénken lapultunk a fejünk fölött zúgó viharban, aminek az értelmét föl sem foghattuk. A végső megegyezés János bácsi halála után következett be csak, de akkor, nagymama halála után valami modus vivendi jött létre, amibe morogva, de beletörődtek a fáradt harcosok: Károly bácsi bérelte a földeket testvéreitől, búzával fizetett, a többiben pedig mint okos, jó gazdának szerencséje volt, mint említettem, vagy ha úgy tetszik: Isten áldása.

Ám a kronológia eme újfenti arculcsapása után térjünk vissza Steffihez és nejéhez, Trischler Katalinhoz. Steffi végtelenül szelíd, nagyon szerény, jó ember volt, ami nem zárta ki, hogy egyúttal széles látókörű üzletember is ne lett volna. A borát nagyban adta el (Fiume, Brassó), ő maga nem ivott, a borkóstoláskor a bort kiköpte. Egy ügy kapcsán valahogy kiderült, hogy milyen óriási összeget tudott a községnek hitelezni, a tulajdon apjának leesett az álla. Meg hát a szerencse! Egy ízben igen jó minőségű bort kínáltak neki megvételre. Folyt az alkudozás, a nagypapa által kínált árat a nő kevesellette, tartotta a maga árait, az üzlet csak nem és nem jött létre. Csodálatos termést ígértek a szőlők abban az évben, tehát fix, hogy ősszel leesik a bor ára. Nagypapa ahelyett, hogy belement volna a kínált árba, egyre lejjebb srófolt. Végül az asszony: „Odaadom, Sziebert úr, mert ha legközelebb jövök, még kevesebbet ad.” Nagypapa olcsón jutott nagy mennyiségű kitűnő borhoz, és akkor egy iszonyú jégverés az egész határt elverte, a bor ára pedig magasra szökött. Egyszer Steffi állítólag fényes nappal jót szundított a számos kanapé valamelyikén, mikor a felesége a maga roppant aktivitásában rászólt, miért nem csinál inkább valamit. Nem tudom, mit kellett volna éppen tennie. Mire ő: „Hallgass, Kathi, én itt fekvé többet keresek, mintha egész nap vágnám a fát.”

De hát itt voltak a kisgyermek, ráadásul nagymama elég komolyan megbetegedett tuberkulózisban. Gleichenbergbe (Graz mellett) küldték gyógyulni Anna lánya kíséretében, ahol rendbe is jött és hazaérve örömeben maga kefélt ki a szoknyáját ezzel is jelezve, hogy neki immár nem árt a por.

Mármost hogyan adott az ember akkortájt férjhez egy leányt? A fő illetékes leányzó általában nem kérdezték meg, hanem kommandáltak, noha ebben is voltak finomtabb módzatok. Nagymama gondban volt, ezért megkérdezte az orvosát, mit csináljon. „Schauen Sie auf kein Vermögen – hangzott a válasz – keinen Rang, nur auf den Mann sollen Sie achten. Dann werden Sie Freude haben an Ihren Enkeln.” [Ne nézzen se vagyokra, se rangra, csak a férfira figyeljen. Akkor öröme lesz az unokákban.] De hát ott voltak a szomszédban Mária néni fiai egy csokorban, egészségesek, jóképűek, másodfokú nagybátyák, a lányok csinosak, gazdagok, a házasságkötés gondolata a levegőben lógott, kézen feküdt: Ferenc vegye el az Annát, János vegye el a Terát, Jenő vegye el a Mariskát. „Nos, a Ferenchez” – volt a válasz a Flórián utca 6-ban – „odaadják az Annát, de a Jánosnak a Terát nem, „Sie ist noch zu jung!” [Túl fiatal még!]” Nem tudom, volt-e fölháborodás, végül Ferenc valóban elvette az Annát, de a Terát, anyámat másnak adták. A faluban a patika akkor Eöryéké volt, és Eöry akkor éppen facér öccsét beadták Pécsre egy Asztalos Nándor nevű lakatosmesterhez. (Gyönyörű példája a contradictio in adjectione-nak, azaz, ha asztalos, akkor miért lakatos). Az ifjú ott be is nősült, elvette a Lujza mamának Lujza nevű lányát és lett a születendő Lujzika papája, nem tudták abba hagyni a lujzázást, mint a Bourbonok a Lajosokat. (Fenti elmefuttatásokat nem kell feltétlenül elolvasni!) Szóval ezen Asztalos Nándor leánytestvére, az Asztalos Mária viszont mostohaanyja volt a dr. Liber György, pécsi ügyvéd, egyben házasulandó fiatalembernek. A többi már simán alakult. Asztalosék kirándultak Németbolyba, magukkal vitték, miért ne? a dr. Liber Györgyöt. Mikor már helyben voltak, kézen feküdt a gondolat, hogy látogassák meg a kedves Sziebertéket. Lirum-lárum, az aranyhajú, piros arcú 18 éves Terát eljegyezték – még megvan az eljegyzési kártya, a 18 éves Terát eljegyezték – még megvan az eljegyzési kártya, a 36 éves dr. Liber Györggyel. („Jetzt ist sie nicht zu jung!” – morogtak odaát. [Most nem túl fiatal!]) Két hónap leforgása után lett nagy lakodalom, a vendégek még a húsleveset kanalazták, amikor a fogadott szakácsnő a forró zsírba dobta az első fánkokat a következő fogás, a nyúlpecsenye mellé. A többit nem tudom, csak még azt, hogy a hagyományos pörkölt mandula-grillázs torta volt a befejezés. A

búcsúzásnál kapta anyám azt a szép fafeszületet, amellyel később az Amerikába szakadt Pisti honvágy gyötörte lelkét kívántuk Ily és én megvigasztalni és neki adtuk.

Anna is ekkortájt ment férjhez Ferenchez Mohácsra. Érdekes lányka lehetett, hosszú és igen sovány, amiért is nagymama őt vitte magával Gleichenbergbe, valahogy úgy érezhették, ezt a kislányt biztosan fenyegeti a rettegett Lungenspitzkatarrh [tüdőcsúcshurut]. Végül is nem manifesztálódott benne a betegség, noha hírhedt finnyás evő volt: a főtt sonkának képes volt a legrózsásabbját fúrni ki magának, amin anyám még ősz fejjel is mulatott és háborgott egyszerre. Mint háziasszony nem tűrte, hogy a vendége, mondjuk, egy püspökfalatot vegyen ki a pecsenyéstáliból. Kizárólag combot vagy mellet. Képzhető, micsoda szemeket meresztett, mikor egyszer a pécsi Nándor bácsiék úri, ám szegényesebb asztalánál ülve valami fura képződményt pillantott meg a rántott csirke darabjai között: egy csirkekaparót húztak keresztül a csirkekoponyán, panírozták és kisütötték. Állítólag ez volt a háziasszony kedvenc falatja. Mikor ezt a felejthetetlen élményt Anna otthon elmesélte, anyja csak annyit felelt rá értő szájalommal. „Ugyan, mi egyéb is juthatott volna neki, szegénynek!”

Annát viszont etetni kell, s erre legmegfelelőbb a Lungenbraten (vesepecsenye), das macht Blut [vért csinál], jót tesz a tüdőnek. Szóval nagymamáéknál ez a húsféleség ki sem fogyhatott. Nem tudom, hány marhát vágtak Németbolyban hetente, de a vesepecsenye Sziebertékhez vándorolt. „Anna, komm her!” [Gyere ide!] – szólt nagymama az arra szaladó Annának, s a szájába dugott egy falatot. Anna tovább lejtett, és egyenesen valamelyik oleanderfa hordójába köpte. „Anna, komm her!” – ez így ment egy darabig, és a nagymama abban a hiszemben volt, hogy már több vastag szeletet belé táplált, mígnem! ó Nemezis! valamelyik takarítási napon fény derült az igazságra. Azt hiszem, Anna tánti torkán le nem ment volna egy darab mócsingos hús, amit pedig sokan, én is szeretünk. Sőt, Károly bácsi is. „Das Schnärkl!” [?] – volt Anna véleménye. Feleségül menve a jó Ferenc bácsihoz, megalapította szédületesen tiszta otthonát. Volt a tágas házban persze cseléd, nem is egy, háziszolga, de azért ő is velük dolgozott. (Fényképem van az udvaron tartott nagymosásról.) A cselédek utasítva voltak: a rezek ragyogtak, a pléhtepsik a mintakonyhában tündököltek, mint az ezüst, még apró, körkörös cirkalmat is rózsáztak beléjük a lányok. Ő aztán nem engedett a negyvennyolcból! passzív rezisztenciával haladt génjei után. Beszélhettek neki a férje, a sógorok, ő volt az egyetlen a lányok közül, aki eleget tett volna anyja sürgetésének, hogy mondjon le örökös jogáról. Végül valahogy mégis lebeszéltek erről, Mariska tántitól tudom ezt. Volt azonban egy ünnepnapja, az Anna-nap. Mint a Harmadrend becsült tagja áradt felé a sok gratuláció. Eljött maga a gvárdián, virágok, köszöntők. „Harminchatan voltak – mesélte elégtétellel. De volt is ott süteménysütés, „Pácheráj”. SCHIFFERLIK!!! A lánykái levetett ruháit, amiket kinőttek, a kisebb unokatestvérek kapták meg. A Pretzl-alkotások (így hívták a mohácsi Chanelt) mérhetetlen mennyiségű csipke és fodor eltávolítása után még mindig elegendő csipkét és fodrot mutattak föl a pöttyös batiszton. Nagyon bánt, hogy élete utolsó éveiben, rossz anyagi körülmények között, mikor büszkeségét, a „kretenc”-ét adóban lefoglalták már, eléggé elhagyatottan élt, legalábbis nem tudták úgy ápolni, mint ez a jó, tiszta asszony megérdemelte volna. Mariska lánya ott lakott mellette, de nem esett le neki a tantusz.

Volt egy szőlejük egy elég magas halmon, amelynek a tetején fúrtak kutat. Talán még valami török potentát teremtette ezt az eszméletlen munkaalkalmat. Valami 120 méter mély volt a kút, és sokáig kellett várni, míg a beledobott kő megcsobbant. Nekem is csak utólag jutott eszembe ezt az Anna tántiról szóló részt ide iktatni, hiába, későn csobbant a víz, elnézést!

A gyönyörű Mariskát a mohácsi, jómódú és gavallér természetű Schmidt Károly, alias Zdenko bácsi kapta meg. Szemrevételezés nem tudom, hol esett, mindenestre Zdenko bácsi joggal utasíthatta nagybátyját, a németbolyi illetőségű Hofmeister bácsit, kérje meg neki Mariska kezét. „Hozományról nem kell tárgyalni” – szölt a nagyvonalú követi utasítás – „úgyis tudom, hogy van”. A nagybácsi el is mondott mindent az utolsó szóig. Zdenko bácsi még évtizedek múlva is röstellte kérőjét: az a vén számár, az a hülye! – morogta, ha ingerkedtek vele a diszkrét ügyintézés miatt. Nagyszüleim azonban semmi rosszat nem láttak mindebben és odaadták Mariskát. Hát Mariska? Állítólag kicsit kövérellette vollschlank [teltkarcsú] kérőjét, de mikor szavahihető, tapasztalt nénik azt mondták rá „so ein angenehmer junger Mann” [egy ilyen kellemes fiatalember], akkor megtört a jég, és Mariskának, meg kell hagyni, pompás dolga lett Zdenko bácsi mellett. Gyermeük nem született, de szép ékszerek, káprázatos vidra-szilskin bunda, itáliai utazás, Nápoly, Velence, Monte Carlo és korlátlan uralom háza és ura fölött. Bizony, irigylésre méltó sors várt rá. Egyszer egy mohácsi ismerős asszony többször megkérdezte, ha látta, hogy férjhez mentek-e már a lányok. Értve lányok alatt Marikát, Terust és Idust, az unokahúgokat. Nem! – volt a kissé mérges válasz. De hogy olyan boldogtalanul menjenek férjhez, mint a tieid, arra semmi szükség! A jó néni tovább érvelt: „Miért? Hát boldog voltam én? Hát boldog voltál te?” – „Nos, én a magam részéről boldog voltam” – zárta le a társalgást Táncsó.

Boldogok voltunk mi is, ha Mohácsról Pécsre látogatott, elragadtatva cirógattuk rózsaszín selyemblúzáat, fényes puha bundáját, szimatoltuk a finom francia szappanjait, parfómjeit. Nagyon szerette a körülötte cseperedő unokahúgokat, Marika Németbolyról, Ily Pécsről gyakran szívesen voltak nála az enyhén patikaszagú, szép, ápolt lakásban. A házaspár sokat áldozott az ún. mohácsi fogadalmi templom építésére. Ha megjelent Németbolyban, azonnal felhangzott a kérés, „Táncsó, mesélj!” És ő mesélt, jobban mondva színre vitt. Azt hiszem, kiváló színész nő lett volna belőle. Az ember belegondolhatna, mi lett volna belőle ma? Szép, tehetséges, élénk? Romy Schneider? Az ő ábrázolásában értesültünk a mohácsi baráti körről: az anyósáéknál tartott fantasztikus vacsorába nyúló ebédekről, a disznóölésekről, amikor elragadtatva számoltak be neki, hogy a disznó csupa csupa „zsúr, zsúr, zsúr”! Anna névre gyermekeiről, az ottani kisasszonykák és fiatalurak házasságkötési bonyodalmairól, a Vágó Pista vő makacskodó motorbiciklijének elhaló hörgéséről, a Prakatur ügyvédéknél zajló ügyekről, a szép és ideges Németh Károlyné férjével, a se nem szép, se nem kedves főszolgabíróval folytatott házi vitákról, a tulajdon kalaposnőjéről, aki mindig el akart ájulni a gyönyörűségtől, ha Táncsó valamelyik kalapját próbálta az édes kis fején, a Hani tántiról, Zdenko öreg nagynénjéről, aki mindig tudta, hova süttették be az aranyat az újévi tortába, és biztos kézzel emelte ki magának az értékes darabot, akit ő ápolt meg haláláig, s aki úgy aposztrofálta ezt a tündért: „Mariska, te arkangyal!” És mindezt soha nem rosszindulattal, mintegy pellengérré állítva, csak nem tudott ellenállni az emberi komikum iránti nagy affinitásának. Mélyen vallásos volt és nagyon jótékony. Megkapta a pápai kitüntetéset, a „Pro Ecclesia et Pontifice” [Az egyházért és a pápáért] címűt, és erre csöndesen büszke volt. Viszont egyáltalában nem volt büszke az ún. báróságukra. Lajos sógora, a malomtulajdonos, akkor még dúsgazdag öccse férjének sok pénzért kikutatott valami gyanús „birodalmi báróságot”, ami ugyan sokba kerül, de valódi nem nagyon volt. Zdenkót még csak-csak rá lehetett bírni egy címergyűű elkészíttetésére, de Mariska hallani sem akart róla. Mégis megkapta a csúfondáros sógoroktól: die Baronin [a bárónő]. Azt állította, hogy őt nem szereti a Ferenc sógora. „De hát miért?” – kérdeztük. „Ich lieg ihm halt queer im Magen” [Keresztbe fekszem a gyomrában] – volt a nyugodalmas válasz. 1939-ben váratlanul egy akkoriban dühöngő járványos agyhártyagyulladás végzett vele mélységes bánatba és

tanácstalanságba taszítva porig sújtott férjét és családját. Még megérte Marika leukémiás megbetegedését és állítólag följánlotta a maga életét az égi hatalmaknak, ha Marika meggyógyul. De meghalt ő is és Marika is egy évvel később. Mikor állapota válságosra fordult, azon az éjjelen végighasadt óriási dőrejjel a cseresznyefa asztalom Budapesten. Nagyon szerettük.

Hát Károly? Az egyetlen fiú? Ki lesz az eljövendő Sziebertek anyja? Nos, természetesen az egyik legszebbnek tartott pécsi ifjú hölgy, a Heckinger Ida. Természetesen bálban ismerték meg egymást, a Pécsi Nőegylet bálján, véli Ily nővérem, aki valóban mindent tud. Biztos, hogy Károly, a csinos, magas, diplomás tartalékos tüzérhadnagy maga választotta ki a szép, diplomás fiatal számtantanárnőt, aki városi leány volt, nem falun nevelkedett, a híres Erzsébet Nőiskolán végzett Budapesten és akinek ezután Németbolyban kell majd élni, ahol idős anyós „vigyázó szemei” fogadják, ahol Katica sógornő már részben vagy egészben kommandírozta a házat, ahol a cselédséggel sváb dialektusban kell majd szót értenie és a faluban akkor még aligha számíthatott olyan barátnői szívre, aki eszmevilágának megfelelhett. Nagyon kellett szeretnie Károlyt s ők valóban nagyon szerették is egymást mindhalálíg. Károly kevéssel halála előtt még fölkapta beteg Idáját, hogy ágyba vigye: „Ki fogja Magát így szeretni, ha én már nem leszek?”

A kisgyermek csaknem évente érkeztek: Marika, Terus (Lula), aztán az ikrek, Pisti és Imre. Nagyon beteg volt ekkor, tüdőgyulladást kapott, majdnem belehalt, csak Imrét tudta táplálni, Pistit pedig valóban a nagyra becsült Kreti dajka. Aztán a sajnos korán meghalt Lonci következett, világosszőke, fürtös fejcskére emlékszem, majd Idus, a Manningerin [Mannigerné] és végül Lackó. Drága emlékek élnek bennem róluk. Ha összekerültünk, ajándékokat adtunk egymásnak, a szentképek voltak a nemes valuta, de ha jobb nem akadt, egy eldobott számla is képviselhette a gesztust.

A Flórián utca 6. területén mélyen alapincézett házak voltak különböző időkből. Az egyik szoba ajtajában a felső vasrácsba az 1876 vagy 86-os szám volt művészien belekovácsolva. Dédnagyapapa intézte a frontszakasz átépítését tudtunkkal. Valami igen kellemes almaszagú doh itatta át a levegőt, a ruhákat, a szobákat. A tekintélyes kapu volt az úrnapi körmenetek alkalmával az egyik stáció méltó szerelésben. A tabernákulumi oltárrészt valami nem rokon Trischler kisasszonyok adták kölcsön, voltak csipkefüggönyök, a zöld gallyakat a pusztai népe liferálta. A kenyérsütéskor lengő édes illat még most is eszembe jut, ha itt Pesten, a közelünkben lévő nagy pékség munkához lát. Hátul az udvarban volt az istálló, a pajta és a góré. Két kút is működött. Az utca felé néző ablaksort csak a középén elhelyezkedő nagy kapu választotta szét, az egyik szárnyban lakott a nagymama, míg élt és Katica a gyerekekkel. Itt volt a nagy szalon és a kis szalon. A nagy szalonban állt a zongora, a barna szalongarnitúra, később Ida néni ebédlője, a kis szalonban a csodaszép biedermeier asztal és ülőgarnitúra (ma részben Idusnál gonddal ápolva). Ebbe a két hófehérre sikált szobába csak harisnyában volt szabad belépni. A szalonok mellett a már említett két hálószoba. Az udvar felé esett a nagy, üveglakos folyosó fehér márványlapokkal kikövezve, a plafonon meg szívet gyönyörködtető gyümölcs csendéletek, dinnye, szőlő s a hely valami 18. századból itt feledkezett Árkádia-hangulatot idézett. A folyosó a közepénél derékszögben meghajlott, s az így keletkezett térségben állt a zöldre mázolt óriási cseresznyefa asztal (átmérője állítólag 1 méter 70 cm volt). Sokszor annyian voltunk, hogy ebédkor az egész asztalt körbeültük. Ida néni ambíciója volt egy megfelelő nagyságú terítőt találni rája, csak hogy a gyárak vászonszövő gépei olyan széles vásznat nem produkáltak, de Idus néni óhajára egy szövőszéket kitégítettek s így jött létre az az egyedi vászondarab, amit aztán avatott kezek hímeztek ki ősi vörös-kék matyó mintával. Ott terítették Ily és az én

tiszteletemre, mikor vőlegényeinket hoztuk bemutatni egy délután. A ma New Yorkban élő Marika akkor még talán egyévesen volt jelen anyja karján pirossal hímzett fehér ruháscsában. A híres kék mintájú Zsolnay-tányérokra, kék szarkalábbal díszített asztal mellett ettük az aranyárga krémet, és bár elmondhattuk volna, de eszünkbe se jutott, hogy ez olyan pillanat volt, amit fogva kellett volna tartani, mert akkor mi ketten két nővér két jó házasság és új élet küszöbén álltunk.

A ház másik fele, az ún. „lakás” tele volt szobákkal, volt talán négy is, konyhával, kamrával, mángorlóval és ott is nagy, üvegezett folyosó. Később a kisebb szobákból két nagy szobát alakítottak ki nagyon okosan. Az egyik különösen sötét, amolyan átjáró szobában, ott is a legsötétebb zugban egy időben lógott egy nem is nagy portré. Zöldes-szürkés színekre emlékszem és egy hadfit ábrázolt. Ily vizsga fülei ugyan már hallottak valamit, de a gyerekek egyértelműen vallották, hogy az a papa főhadnagy bácsija. Csak később derült ki az igazság. Az első világháború veresége után szerbek szállták meg Baranyát s így Németbolyt is, ott is elsősorban a zsákmánnyal kecsegtető kastélyt. Ez a kép Napóleont ábrázolta, sőt egyetlen olyan portréja volt a nagy csendháborítónak, amelyhez „ült” is. A kép a feleségének készült, s így ez a valóban egyetlen róla készült portré Mária Lujza révén a Montenuovo család birtokába került. Mi pénzt meg nem kaptak volna a szerbek Franciaországtól, ha ezt megkaparintják. (Csak a minap hallottam, hogy a francia állam megvásárolta a leszármazottaktól Zola híres pamfletjének, a „J'accuse”-nek eredeti kéziratát, egymillió dollárt adtak érte.) A parkkal szomszédos kertfalakon átmászva hozta Manninger jószágkormányzó a kendőkbe csavart képet Sziebertékhez. Amikor a szerbeknek mégiscsak ki kellett vonulni a területről, előkerült a kép. Az alábbiakban Jancsit, Julcsi tánti legidősebb fiát idézem.

„Mi, gyerekek megnézhattuk... Mielőtt Károly bácsi személyesen visszavitte a kastélyba. Néhány hét múlva visszatért a herceg Svájcából, és ő, aki a monarchia trónörökösével is újat mert húzni, látogatásra jelentkezett Károly bácsinál, valamikori jobbágya unokájánál. Természetesen nagy sikálás, súrolás a szalonban, minket, gyermekeket mosdattak, fésültek, ő pedig jött: Károly, azért jöttem, hogy megköszönjem néked a nagy szolgálatot, amit nekem és a Montenuovo családnak tették.” Így! Katonai rangúak között akkoriban az volt az etikett, hogy a magasabb rangú letegezhet az alatta állót. Németül beszéltek, mert a herceg csak pár szót tudott magyarul. És Károly természetesen Fenséges Úrnak (Euer Durchlaucht) szólította. Így tudja Jancsi, aki úgy látszik ott volt éppen.

Meg is volnék rendülve kellőképpen, ha a történelmi igazság tisztelete nem készítené, hogy valamit még ide iktassak. A legkegyelmesebb herceg igen nagy úr volt, I. Ferenc József főudvarmestere s egyben a császár vérszerinti unokaöccse. De mint már az ember természete olyan, hogy szívből, igazán csak a hasonszórúval tud gorombáskodni, Montenuovo herceg is szívből, igazán a trónörököségbe belecsöppent Ferenc Ferdinándot utálta leginkább, tegyük hozzá, ebben nem is állt egyedül, és a trónörökösnek rangján alul kötött, kierőszakolt házassága is a Chotek grófnővel még fokozta is az antipátiákat. A főudvarmester úr, ahol csak lehetett, megbosszantotta Ferenc Ferdinándot: udvari ebédek alkalmával, teszem azt, a trónörökös a császár mellett ült, a felesége a hosszú-hosszú asztal végén. Vagy mikor az udvar ünnepélyesen bevonult valami terembe, a lakájoknak nyitva kellett tartani a bevezető teremajtó mindkét szárnyát. Mikor aztán a felségek és fenségek bevonultak, az ajtó egyik szárnyát becsukták, s a többi meghívott azon nyomakodhatott be. Chotek Zsófia is leghátul, egyedül kulloghatott, mígnem a dühtől tajtékzó trónörökös odaugrott és a saját felséges lábával rúgta szét az ajtószárnyakat a felesége előtt. Még mikor a szarajevói merénylet után a hazaszállított holttesteket Bécsben föl kellett ravatalozni, a

Zsófia katafalkját utasításra több centivel alacsonyabbra kellett készíteni, pedig a szerencsétlent úgy érte a halálos golyó, hogy öntestével próbálta védeni férjét. Ferenc Ferdinánd vélhetőleg fölfogta, hogy a Chotek Zsófia sohasem fog a kapucinusok kriptájába, a Habsburg-kriptába kerülni, ezért inkább saját kriptát létesített Arnstettben, ha jól tudom. A gyászoló udvar oda is vonult és várta a koporsókat. Igen ám, de a Dunán óriási vihar tört ki, s csak üggyel-bajjal, jókora késéssel úsztak oda a koporsók a gályán. A nem is olyan nagyon gyászoló udvar elunta a várakozást, elkezdtek iddogálni, jókedvre derültek, az eredmény kézenfekvő volt. Csak az árva gyerekek borultak sírva a koporsókra. De aztán az első világháború mégis miatta tört ki vagy inkább ő volt a katalizátor.

De ismét csak visszatérve tárgyunkhoz, a Flórián utcai telek jobb oldalán, ahol a kemence is volt meg a füstölő, állt egy ősrégi épület, a Werkstatt [műhely]. Annak egyik kormos gerendájába volt állítólag belevésve Valentin S(chulz), dédnagymama apjának a monogramja. Ugyanis a szomszédos telek a Schulzéké volt, s így Lizzie-nek csak át kellett lépni a szomszédságába, amikor férjhez ment, s vitte magával a házrészt is.

A legkisebb unoka, Lackó még karon ülő baba volt, mikor a nagymama, a Trischler Katalin meghalt. Jellemzően senki sem tudta nekem soha megmondani, mi volt a baja, de utolsó éveiben többet volt beteg, mint nem. Arra lehet gondolni, hogy a fiataalkori tuberkulózis valamelyik szervét mégiscsak megtámadta, vagy lehetett rák is. (Betegségről ebben a családban csak suttogva!) Fia könnyörgött neki: „Mama, sterbens net!” [Mama, ne haljon meg!] Mire szegény: „Ich mächt’ja net! [Nem csinálom!] De hát meghalt. A temetésekor a világot hófehér dér vonta be, Lackó arcát pirosra csípte a hideg.

Alakját nagy-nagy tisztelet övezte, tekintélye volt, és ach! de szigorú volt! Azonban végig ott állt bajba jutott gyermekei mellett. Ragyogóan tudott mesélni, ha rászánta magát, és elmondta a Józsi és a Rózi történetét. A faluban a maga idején őt tartották a legszebb asszonynak, amivel ő igazán nem törődött, puritán volt. Ha a gyermekei hírül hozták, hogy a faluban azt mondják, „mi vagyunk a leggazdagabbak”, „Á, dehogy!” – felelte – „wir sind nur so armicsko” [mi csak olyan szegényecskék vagyunk]. Érdemei között fel kell sorolni, hogy kitűnően főzött. Az alapfogások elsajátítására szülei beadták Pécsre, a Nádor szálloda konyhájába tanulni. De aztán! micsoda réteseket sütött, micsoda tejes kenyeret, micsoda pomposokat kaptunk! Híresek voltak a salátái, s ebben öntudatosan vallom magamat is törekvő utódának. Katica volt még valóságos zsenije a salátakészítésnek, ösztönösen, recept nélkül (mindig mindent recept nélkül) alkotott. Még a mai salátareneszánszban is csak azt mondhatom: mit tudjátok ti! Amikor én a nagyanyánkat láttam, már mindig fekete (vagy sötétbarna) ruhában volt. De talán még van valakinél egy darabka abból a világoskék levendulaszínű selyemruhájából, amiben ifjan öltözött? Mikor meghalt, lányai és menyé közmegegyezésre letették kalapjaikat és kendősen temették, mivel ő sem hordott kalapot soha. Egyszerű, ónixköves arany brosstűjét Katica örökölte, majd Katica Nórának adta, aki sokat, szívesen viselte, jól állt a csibésznek.

Katica nagyszüleim legkisebb gyermeke volt, egyben idősebb nővérei kedvence. Anyám eljegyzésekor őt állították gardedámnak, ha apám elég sűrűn kilátogatott. Mindig nagyon várta a Gyuri bácsit: „Gyuri bácsi, was haben Sie mir gebracht?” [mit hozott nekem?] – futott elébe, mert Gyuri bácsi vesztegetett, és mindig hozott valami csinos apróságot a kis erényörnek. A szülei rájöttek a dologra, és illetlenségnek, „Zudringlichkeitnek” [tolakodásnak] deklarálván megtiltották neki az érdeklődést. Legközelebb a helyzet súlyosra fordult, mert Gyuri bácsi elfeledkezett a hozott ajándék átadásáról. Katica somfordált, somfordált, majd odasúgta a leendő sógornak: „Gyuri bácsi, ich macht’Sie was fragen, aber

ich darf (darf) net" [szeretnék valamit kérdezni, de nem szabad]. Szerencsére, mi az, amit nem szabad megkérdezni s így aztán megoldódott a probléma.

Jóval idősebb nővérei kényeztették, karácsonyfát kreáltak neki, előbb egy alkalmas kaktuszt ékesítettek föl piros szalagokkal, majd a következő évben Julcsi élelmessége egy valódi fenyőfát tudott keríteni valami két krajcárért, amit az uradalom dobott piacra úgy, hogy a szigorú nagymama is beadta a derekát, miszerint a tisztán spirituális karácsonyi örvendezést evvel az akkor szokásba szökkenő csillogó, illatos háttérrel megemeljék. Babát kapott, szóval úri dolga volt, mint a legkisebb gyermeknek általában.

Csakhoggy Katicára nagy tragédia várt: lezuhant a családi kripta fölötti magas falról és megsérült a hátgerince. Az orvos lefektette, mert Katica nem tudott járni. A következőket Mariska Tánti mesélte nekem: fölmerült a gondolat, hogy az akkortájt sokat emlegetett lourdesi Szűzanyához kellene zarándokolni, vigyék a gyermeket oda, hátha bekövetkezik a csoda. Nagymama visszariadt a hosszú úttól idegen országokon keresztül a magatehetetlen gyermekkel, de hát hozatnak a csodás vízből, és otthon tartanak kilencedet a Szűzanya tiszteletére. A víz megérkezett, Katicát minden este megkenték vele, és mondták az imákat kilenc napon át. Majd a kilencedik napon fölszólították: „Kelj föl és járj!” És Katica fölkel és járt. Ti pedig ne ellenkedjete, hogy persze, mert már lourdesi víz nélkül is tudott volna járni, ha mer, csak éppen a hit hiányzott. Hát ez az!

Utána természetesen még hosszas kezelés következett Bécsben, a híres Lorenz professzor klinikáján, s mintha Pesten is lett volna. Tény, hogy noha a púposság kifejlődött és fűzőre szorult, de erős, munkabíró lett, fáradhatatlan támasza Károly és Ida gyermekeinek és anyjának. Azonban a vidám gyermekornak vége volt. Parancsba adták, hogy minél többet „lógjon a szeren”, azaz azon a rúdon, amelyet a hálószoba ajtajába szerelt csigák tartottak. Alig vonult félre egy sarokba, hogy ott összekuporodva a babájával játsszék, máris fölharsant az anyai hang: „Häng’ Dich!” Magyarul: Akaszd föl magad! – nehogy a fontos tornát elsinkófálja (Szeretném látni, milyen képet váгна minderre ma egy gyermekpszichológus. Vagy csak az én filosz természetem akad fönn rajta?)

Katica bizonyára megszenvedte a magáét, de érzett is a szenvedőkkel. Később nagyon együtt érzett Nonnával, akit Heine-Medin sújtott. Ő rendezte először a családban apró születés- és névnap ünnepet. Ilyenkor érdemes ajándékok estek, szentképek vagy egy szál Ilona napra frissen kinyílt illatos Mária lilium, emlékszem egy apró porceláncipellőre, ami ibolyaváza akart lenni, apró nippel. Általában kedvelt mindent, ami kicsi: kis kerti vagy nem kerti oltárok, lourdes-i barlangok létesítését szorgalmazta. Örömet okozott és örülni tudott a meglepetéseknek úgy, hogy fölcseperedve boldogok voltunk, ha meglephettük. Ő szerzett be magának először egy igazi könyvszekrényt, ő indította útjára a családban a paraszttányérok szenvedélyét, vettünk neki és kaptunk tőle pénzt és fáradságot nem kímélve. Könyveket hozatott, jó vallásos irodalmat (Papini), de szerette és élvezte Lagerlöf Zelma regényeit is. Előfizetett a „Das Kränzchen” [Koszorúcska] című német leányújságra. Az apró öröök mestere volt, hiszen másra nem számíthatott, ezeknek az apró mozaikköveknek a puzzle-workjével színezte ki életét és pótolta a hasztalan várt boldogságot, a nagybetűset. Ez az ábránd jut ki csupán sok embernek, annak például, aki szemeit jövendő sorsára irányítva csak annyit remélhetett, hogy ugye, a mennyországban ő is kap majd „dortát”? Az, akinek jó családi háttér, szerető férj vagy feleség jutott, akit nem telepítettek ki, nem börtönöztek be és még tisztas lakása is volt az elmúlt negyven év alatt, valóságos szerencsefiának érezheti magát, ha nem is mindig veszi észre élete szép kincseit.

Katica foglalkozott a gondolattal, hogy apáca lesz, de aztán letett róla, s megmaradt körünkben a mi örömeinkre. Nekem keresztanyám is volt. Egy szemtanútól tudom, hogy

mikor eljött a katona, hogy Sziebert Istvánt letartóztassa, a négy felnőtt családtag éppen a négy apró gyermeket, Máriát, Imrét, Cukit és a kis Istvánkát vacsoráztatta. Maga a katona is érezte a jelenet embertelenségét: Nóra, az ifjú feleség sírógörcsöt kapott, Ida néni dermedten állt a kétségbeeséstől, s Katica torkán dobolva lüktetett az ütőér. Négy kiló szappannal többje volt a háztartásnak, mint amennyit a hatalom megengedett. Másfél év börtön járt akkor ezért az áruhalmozásért.

Hát Julcsi? Ő volt az abszolút jószág. Adott, segített számlálatlanul, hálát nem várva, titokban. Ezt különösen érezte mamám, aki után ő is Pécsre ment férjhez és a testvérségen kívül a legjobb barátnők voltak. „Nagyon szerettelek” – mondta Julcsi halála előtt neki. Ha csöngött nálunk a telefon és mamánk első szava az volt, hogy „ja”, akkor tudtuk, hogy Julcsi tánti van a vonal túlsó végén, és ott elhangzott a szokott formula: „Tera, bist Du?” [Tera, te vagy az?] Utána hosszú, kedves társalkodás, kis napi örömök és bosszúságok, nem magasröptű, de a szeretet és a bizalom jegyében.

Julcsit a szülei egy helybéli fiatalembernek szánták, valamilyen nem rokon Trischlernek (Ily szerint), s már körülbelül küszöbön állott az eljegyzés, amikor az ifjú vőlegényjelölt váratlanul bejelentette, hogy ő nem nőülhet, mert ő beteg. Ez természetesen rosszleletet otthon, talán kifogásnak is tartották, de a fiatalember kisvártatva valóban meghalt. Julcsi is nagyon szép volt, a helybéli zárda Vince-kedvesnővérei az ő arcát ítélték a legmegfelelőbbnek, hogy élőképrendezvényeiken a Szűzanyát megjelenítse. Rendkívül szorgalmas is volt, és utoljára, de nem utolsó sorban pompás üzleti érzéke volt. Mindamellet szerény, magamagát nem tekintő, minden áldozatra panasz nélkül kész, vádakra nem felelő. Ilyennek ismertem, bár lehet, hogy ezeket az alaptulajdonságokat a kétségkívül nem könnyű élete teljesítette ki benne. Hét fia született és Juliska, az egyetlen leány, velem egykorú. Mert hát aztán férjhez ment persze Szieberth Jánoshoz, akinek a testvérbátyja, Ferenc már megkapta Anna nővérét, s így ezek a lányok egymás testvérei, egyúttal sógornői voltak és tulajdon nagybátyjaiknak unokahúgai, valamint feleségei. Szóval minden rendben, csak senki, aki nem ebben a családban született, nem ismerheti ki magát a szövevényben – mondtam én egyszer egy kívülálló érdeklődőnek. Szegény János bácsi! Hozzánk, unokahúgaihoz mindig jó volt, sőt generózus. Azt hiszem, önmagát gyötörte leginkább, de ez nem könnyítette meg a családja életét. „Julcsi! Du bist Schuld!” [Te vagy az oka!] – akármilyen történt. Igen súlyos reumája, köszvénye lett később, amitől pokolian szenvedhetett. Néha elutazott Harkányba, reggel kivitte a vonat, este haza, és egész nap használta a fürdőt. Egy mai reumaszakorvos összecsapná a kezét ezen a terápián. Nem is volt tapasztalható különösebb jó hatás. Pedig vagyoniilag igen jól állt. Az első világháborúban nagy értéke lett a bőrnek, és ő bőrkereskedő volt. De mivel Jenő öccsének bőrgyára volt Baján, Károly bátyjának tímár műhelye Németbolyban, áruval is el volt látva. A Szieberth-féle bőrkereskedés a pécsi Jókai tér 3., amelynek reneszánsz árkaos belső galériájában én csak felnőtt szemmel tudtam meglátni a stílust. Mint gyermeket sokkal inkább érdekelt az egész gyermekhaddal együtt a titokzatos pince-labirintus a ház alatt, ahová magunk fabrikálta gyertyákkal vonultunk le kincset keresni. Szerencsére a felső hatalmak János bácsi képében befalaztatták a bonyolult földalatti utak lejárátát, még mielőtt valamelyikünk beleveszett volna. Mostanában fedezték föl, hogy szinte az egész belváros alá van pincézve, félig karszt-képződmény, félig vájt pincék az élénk borkereskedelem érdekében.

Jancsi, Juliska, Pista, Dénes, Jenő, Feri, Imre és a legkisebb, Béluska, aki csecsemőkorban halt meg, ők voltak a mi kedves játszótársaink, egyben pécsi unokatestvéreink. Azután egy elhanyagolt vérhas végzett Jenővel már legénykorban, és Dénes, a Dica, vagy ahogy még hívtuk, a „kis” Józsi halt meg még, öngyilkos lett

huszonvalahány éves korában. Tettét értettük is, nem is, nagy kérdőjel maradt utána, és emléket bánat takarja bennünk máig. Sokszor, szívesen eljárt hozzánk ő is, de még előtte Jancsi nagy baráti beszélgetésekre, kirándultunk is együtt, Juliskával kora tavasszal ibolyázni mentünk az erdőbe, az akkor olyan leányszokás volt, ma senkinek sem jutna eszébe. Agyagból babaszobát gyúrtunk, virágból babát.

Jancsi orvos lett, s miután fonyódi házát körülbelül tövig lebombázták a II. világháborúban, mialatt ő katonai kötelékénél volt Németországban, tegyük hozzá tífuszbarakkban, többé nem jött haza, feleségétől elvált, az itt maradt három gyermeket erélyes anyjuk, a német származású Elza néni nevelte föl Pécssett, hogy hogyan? „Azt nem mertük tőlük megkérdezni” – vallotta Pista testvér később –, mert úgysem tudott volna senki segíteni. Később, 1956-ban Gunther és Marlene kimentek apjukhoz, a Hanzi nevű pedig itt maradt és nem lehetett repülőgép-konstruktőr, ami szeretett volna, csak azt a lehetőséget választhatta, amit a rendszer megengedett neki. A gyönyörű, okos Marlene pedig Münchenben helyezkedett el a Szabad-Európa Rádiónál, s onnan bosszantotta, mint művészettörténész és nemcsak e minőségében az itteni Karokat és Rendeket. Nagy, önálló egyéniség, európai dáma lett belőle a szó legjobb értelmében, aktív, nagyvonalú, elragadó, szép és elegáns. Nem ok nélkül hívja ott mindenki a családi Mufi név helyett, amit a gyöngéd fivérek akasztottak rá, Sissynek. Ez a név ugyanis ott Münchenben a szépséges Erzsébet, osztrák-magyar császár- és királyné családi etikettjét idézi, ő volt az első Sissy. Van egy okos és szép fia és egy okos és szép leánya.

Juliska az egyetlen leány a fiúk között. A velem egykorú unokatestvér dr. Adorján György felesége lett az egyetem elvégzése után. Mikor a jóforgalmú, centrális elhelyezésű drogériájukat államosították, Juliska elővette tanári diplomáját (földrajz-történelem, majd matematika is német nyelven is) és igen szeretett, remekül tanító tanárnőként ment nyugdíjba. Két fia van, az egyik Németországban él, a másik hegedűs a Pécsi Színház zenekaránál. Terus míg élt, sűrűn volt reggeli vendége a hajnali misehallgatás után.

Pista, aki a család (anyám) véleménye szerint legjobban hasonlít a Sziebert Stephanra, Kozárt kapta meg az örökség felosztásakor, ami nagyon pompás birtok volt közel Pécshez, kitűnő földekkel s egy igen helyre „erdei lak”, „kúria”, „kis kastély” épülettel rajta. A házat Aidinger, pécsi polgármester építtette. Én legfőképpen az „óriási” ribizkekertre emlékszem, ahonnan, amíg a szezon tartott, szüntelenül érkeztek a ribizkéskosarak és skatulyák a pécsi gyermekekhez. Milyen örüggyel tartóztatták le Pistát az újsütetű demokráciában, hogyan maradt vissza a szép, fess Klári négy apró gyermekkel védtelenül, mint dobták ki őt is, vegetáljanak vagy pusztuljanak? Pistát idővel kiengedték s aztán, mint intező helyezkedett el, ahol éppen lehetett. A négy apró gyermekhez idővel még Jutka csatlakozott. Természetesen mindegyik gyermek talpra állt azután s nem is akárhogyan: Zsuzsa előtt le a kalappal, aztán a kitűnő gazdasági szakférfiak mint István és Dénes mellett Klárika és Jutka az elsők a családban, akiket a képzőművészetek szelíd múzsája nyomatékosan homlokon csókol. Igaz, hogy a múzsá az anyai ágról érkezett: Klári apja, Rácz Jenő Szőnyi-tanítvány volt.

Feri és Imre Pécssett maradtak, s noha Feri elvégezte a mezőgazdasági akadémiát mint bátyja, Pista is már előbb, míg Imre a családi bőrkereskedést vette át, természetesen egészen más munkaterületre kényszerültek, hogy csak senki azt ne csinálhassa, amire kiképezték. Ők ketten a két Kádár-ikertestvért vették feleségül, ügyes, tehetséges leszármazottaik születtek, de közülük Imre három felnőtt fiát veszítette el, Imrét, aki katolikus pap lett, autóbalesetben, Bélát katonai gyakorlatozás alkalmával (repülőgép) tévedésből lelőtték, és még előttük Tamáskát egy rosszul javított mosógép ölte meg áramütéssel. Egy-

két éve Imre forrón szeretett felesége, Hugi halt meg rákban. Most Imre az unokáit kiszolgáló vállalat: mos, vasal, süt, főz rájuk, ha kell, egyszerűen nélkülözhetetlen.

A mohácsi unokatestvérek, Szieberth Ferenc és Sziebert Anna gyermekei: Józsi (a „nagy” Józsi), Mariska, Feri, Annus és Károly (azaz „Károlyka”) felsőbb iskoláikat Pécsen járták ki kereskedelmiben, ki gimnáziumban. A testvéreim, Gyuri, Béla, Ily gyakran nyaraltak Mohácson, én ritkábban, de arra emlékszem, Anna tánti nyaranta az udvarukon álló lugasszerűségben babaházat létesített. Volt ott hálószoba, ebédlő, szalon, konyha tökéletes szerelésben és apróban. Még a miniatűr dísz tárgyak sem hiányoztak az aprócska asztalokról. Élénk volt a kapcsolat velük is. A csinos Mariska idejekorán férjhez ment a házukkal szemben lévő vegyeskereskedés tulajdonosához, a szintén barna, csinos Bauer Karcsihoz. Ebben az üzletben minden volt, fűszer, gyarmatáru, cukorkák nagy hasas üvegekben, de volt kasza, kapa, eke és kocsikenőcs is. A sógor csakhamar megkapta a gaz unokatestvérektől a Xarcsi nevezetet – mintha Imre agyából pattant volna ki a szikra, attól az energikus K betűről, amivel a kötelező jókívánságokat közlő lapokat aláírták: Mariska és Xarcsi. Pedig rokon kisgyerek nem tévedhetett úgy a bolt ama felébe, ahol a cukorkák voltak, hogy a szézám meg ne tárult volna. Pedánsan vezetett háztartás, a szekrényben még húsz év múlva is ott lógott Mariska „polgári esküvős” ruhája meg az „egyházi esküvős” ruhája, de a vasudvar is hihetetlen rendben. Gyerekük nem született. Karcsi elég hamar meghalt. Mariska sem él már.

Józsi! Ő volt – mint említettem – a „nagy Józsi”, szemben a Julcsi tánti „kis Józsi”-nak hívott Dénesével. Megmagyarázhatatlan jelenség volt ebben a Szieberth-ágban, hogy miért hívtak valakit Józsinak, mikor Dénesre keresztelték, miért volt Ferdinánd a Róbert bácsi, Béluska a kis Antal. Mikor tehát a nagy Józsi kikerült a kereskedelmiből, megnősült, elvette feleségül a dályoki Reiter Vilmát, kenterben verve az ugyancsak udvarló Béla unokatestvért, aki mackósabb volt a szép Józsi mellett. Az esküvő alkalmával készült képen olyan szépek, hogy Katica szerint mozigényesek is lehettek volna. A nagybácsik támogatásával (úgy anyagi, mint erkölcsi, bőven adagolt tanácsok segítségével) az ifjú pár igen jó földbirtokbérlethez jutott Sumonyban, ahol emlékezetem szerint az ember a legpompásabb ebédekre volt hivatalos, óriási pulykák jelentek meg az asztalon, forrón, piroosan, ropogósan, mégis omlósan (kemencében sülték), eljutottak hozzám még Vilma rendkívül finom süteményreceptjei, málnalekvárjai, virágai, az volt a földi éden maga! De hát ez mind eltűnt, Józsi és Vilma, mikor már se Pécsen s végső menedékként Németbolyban sem volt tanácsos egy Szieberthnek mutatkozni, szinte menekültek a Balaton mellé gyermekeikkel együtt, ahol senki sem ismerte őket: Etus, Józsi és Klárka. Ott is fejezte be életét Józsi később (leukémiában), a csodás mesélő, akinek mindig volt a szatyrában vidám sztori a búskomor gondokba merült nagybácsik felvidámítására. Vilma ma jóformán egyedül él Füreden meghalt leánya férjénél, nem kell többé se főznie, se sütnie senkinek, van egy kis nyugdíja, ami elég arra, hogy az élelmét biztosítsa: kizárólag kávéval él meg vajaskenyéren és a vitamin kedvéért savanyúkáposztán abban a független, eloldott szabadságban, amikor már senki semmit sem vár az embertől. A nyáron nagy örömmel találkoztam vele, bizonyos derű volt az arcában, amilyen az angyaloké lehet.

Feriről nem tudom, él-e, hal-e Mohácson. Onnan nem érkezik többé üdvözlőlap, izenet. A kedves, jó fiú otthon maradt, a gazdasággal törődött, már amit a felszabadulás meghagyott neki. Talán ott borong még a tágas házban, ami a szüleié volt. Most hallom, a házat lebontották, Feri meghalt idén tavasszal, igaz, öccse családját megápolta.

Károly, a „Károlyka”, hogy megkülönböztessük a többi számos családban előforduló Károlytól, tímár lett, de aránylag fiatalon halt meg a családi asztmában. Feleségét, Prakatur Borist nem ismerem, se a kislányokat.

Annus, a gyönyörű zöldszemű, vöröses aranyhajú, rózsapiros arcú Annus Vágó Istvánhoz ment feleségül, aki Villányban volt gyógyszerész. Elég hamar özvegy lett, majd második házasságban a sógora felesége. Egy leánya és egy fia született, aki utóbb Kaposvárott lett gyógyszerész. Egy ízben voltam is náluk. A jómódú házaspár (felesége fogorvos) bejárt mindent, amit a magyar utazóirodák akkoriban nyújtottak, szinte egész Európát. Volt is az otthonukban kirakva úti emlék meg útiemlék, de hát Pityu nagy örömét lelte e megbocsátható trófeákban. A kerület vezető gyógyszerésze lett s mint ilyen nagyvonalúan gyógyszerész kongresszust szervezett egyszer, ami hasznos is lehetett volna, csak épp a vállalat nem akarta tudomásul venni. Hatalmas összegeket kellett elővarázsolni a magánzsebekből, hogy a részben talán cserben hagyott, részben talán meggondolatlan Pityu fedezhesse szép ábrándja költségeit.

A *mi* águnk, a Liber-ág, a Sziebert Terézé, négy gyermeket tudott fölnevelni abból a hétből, aki megszületett. Gyuri volt az első fiú és első unoka: kedves, jókedvű, közkedvelt, tette kész, barátságos. Mikor szükség volt rá (a világháborúban Károly bácsi bevonulva, a gazda bevonulva, a hadifoglyokkal kellett a szükséges munkákat végeztetni) tudott megbízható segítségére lenni nagymamának. Mielőtt őt is kivitték a frontra, még átrándult hozzá búcsúzni, aki éppen a kedvenc ételével, a főtt túrós rétes című remekművel tudta megkínálni. Ez volt talán az utolsó apró öröm, amit az élet még nyújtott neki. Nem volt éltanulónak nevezhető, mint annyi jeles tagja az emberi társadalomnak. Apánk bosszúságában, meg pedagógiai megfontolások által is sarkallva egy nyárra beadta „lakatosinasnak”, mert különös járatlanságot tanúsított az évvégi bizonyítványa a görög nyelv- és irodalomban. Húzhatta a targoncát a mester után, míg barátai uszodáztak és kirándultak! Ahogy Janus Pannonius megírta: „Lassan lépkedtek most lankás, zöldfüvű réten, / én pedig itthon ülök s grammatikát magolok.” Akkor még pár éve volt csak hátra Gyurinak az életből. Egy hivatalos értesítés tett pontot Gyuri történeti szereplésére, 19-20 éves korában: „Eltűnt!” Anyám hozzá intézett levelei, kis ezüstórája heverték ott a csata helyén, ahol „eltűnt”.

Béla, második bátyám gyógyszerész lett, kiváló foglalkozás egy ilyen született kotyvasztónak. A gyógyszereken kívül kevert-kavart toalett-szappant, híres bajuszpödrő wachszokat. Már rég eljött a Nagy Magyar Alföldről Kaposvárra, amikor még mindig megrendelték Jászkisérről az ő bajuszpödrő viaszát. Sokat volt távol tőlünk, s így nem épült be olyan erősen a családba, mint Gyuri, inkább a maga útját járta. Egy rosszul és egy jól sikerült házassága után tekintélyes gyógyszerész lett Kaposvárott, igen jómódú, anyánk büszke volt rá. Túl gyakran nem tudtunk találkozni, elég ritka, már-már udvariassági látogatások estek, noha a légkör végig jó maradt. A fölszabadulás őt is majdnem mindenétől fölszabadította. Mostanában, évekkel a halála után érkeznek róla hírek a legkülönbözőbb helyekről: hogy mennyi jót tett, szegényeknek ingyen patika, ingyen józan orvosi tanács, segítség, külföldi gyógyszer. Tőle kaptam a remek, csupa acél írógépet, amelyen most is írok, mikor az elveszett helyébe létfontosságú lett számunkra ez a masina. Nagyon szerette második feleségét, Manyikát, lehet mondani, hogy belehalt a bánatba és elhagyatottságba, mikor eltávozott...

A fiuk után három kislány következett nálunk: Annuska, Micike és Bözsike, még Ily nővérem születése előtt. Ketten egy héten belül meghaltak vörhenyben, majd egy évvel később a kis Bözsi is. Aranyos történetek keringtek a kislányokról Németbolyban és itthon is,

a János utca 13-ban, ők lettek a mindörökre szépek és jók úgy, hogy mi, később születettek kénytelenek voltunk megállapítani: „Ugye, Mama, a szépek és jók meghaltak, a csúnyák és rosszak megmaradtak?”

Anyánk, a közkedvelt Tera néni, mint már említettem, alakra a nagymamájára ütött, a nem magas és kissé kövérkés Lizzie-re. Gyönyörűen hímzett, az ún. „tűfestést” is tökéletesen. Neki kellett kislingelni Julcsi tánti egész stafírungját, aki meggondolatlanul a legcirkalmasabb mintát nyomatta elő a fehérneműjére. Akkor minden házimunka alól fölmentették a Terát, csak csinálja. Levelei az önkéntelen humor és derű forrásai voltak. Egyszer beszámolt anyjának egy vasárnap délutánról, ahogy az akkor a frissen vásárolt szép pécsi szőlőnkben lezajlott 1908-ban. Jelen vannak: apám mint igényes férj, bátyáim úgy 9-11 évesen a legszebbnek nem nevezhető férfikorban, Ily testvérem két évesen, én újszülötten, Julcsi tánti a Jancsival (egy évesen) és Juliskával, aki pár hónapos volt. És éppen valami cselédválság is volt, a régi már elment, az új még nem állt be. De volt béke az egész világon, jó mód, meg mi minden. És anyám akkor úgy fejezte be a fentiek beszámolóját: „Ach, Mama, das Leben ist ein Tränental!” [Ó, mama, az élet siralomvölgye!]

Végig híven ápolta férjét, az esküvőjük évfordulóján mindig odatett a reggeliző tálcájára apámnak egy kis zöld ágacskát egy szál virággal, mindig puha és meleg volt a keze télen is, kesztyű nélkül is melengette Ily és a magam fagyos ujjait. Ragyogó mesélő volt, a Grimm-mesék felejthetetlen tolmácsa. Ő is tudta ám a Józsi és a Rózi történetét, meg a vadásztét, aki futva fut a csodálatos őz után, de mindig elvétí, mert megszege a tilalmakat, míg a vágyva vágyott lény eltűnik az üveghegyben. „Futhatsz utána” – szól, mint nagymama Eszternek, ha valamit elvesztett, az üveghegybe! Kalácsait nem feledheti, aki abból kapott. Juliska unokatestvérem nemrég mesélte, hogy egy ízben náluk aludt. Este szépen megvacsoráztunk, imádkoztunk és lefeküdtünk, és édesmama mindhármunkat betakart és megcsókolt. És Juliska hallotta, hogy ezenközben azt suttozta nekem: „rózsám”.

Ily testvérem Frigyer László röntgenológus főorvos felesége lett, ma itt Pesten él leányai, a szeretett Katóca és Eszter lányai óvó-védő gondozásában. Mikor pár évi boldog házasság után férje meghalt, állásba ment, a szülői gondját és terhét viselte, meg mindazt az elképzelhetetlenül sok szekatúrát, hatósági rendelkezésekkel való viaskodást ügyesen kivédte, a gyerekek (később pici unokák) nevelését vállalta és csinálta. Ma sokat, boldogan dolgozik az általa teremtett gyönyörű kertjében, ha törekeny egészsége engedi. Laci sógorom 52 évesen halt meg infarktusban, ebben a Magyarországon ijesztően dívó epidémiában, amiben csak a mi családkban Károly bácsi, majd Terus néni férje, Vili (vagy agyvérzés?), aztán az én férjem, Kardos Tibor, a németbolyi unokatestvérek közül István és Terus. Amolyan igazi „alla ungherese”-halál, hiszen ha Manninger Pistának, Manninger Vili öccsének tavaly őszi halálát nem számolom is, még sűrűn tudnék példákat fölhozni akár a szűkebb baráti körből, Hungaryban legalább egy első infarktus mindenkit fenyeget, még ha föl is épül utána. Ma minden ötödik ember ebben hal meg e szép hazában – mondja a Statisztikai Hivatal.

De nem tesz-e föl ezek után a kajánság egy kérdést, ebben az ideálisnak ható freskóban egyáltalán nem volt olyasmi, amit az utódok fejcsóválva vennének tudomásul? Csak avval hozakodunk elő, ami előnyös oldalukról mutatja be Sziebertéket? Persze Károly bácsi szerint „so Leut’ wie wir, findet Ihr wenig!” [olyan embereket, mint mi, keveset találtok!]. Legnagyobb sarkallónk volt a mondás: ha te nem vagy megbízható, szavahihető, kötelességtudó, akkor te nem vagy Sziebert. (Ez odáig ment, hogy Katica szerint, ha te szeretted a füstölt oldalast, akkor se voltál Sziebert.) Vagyis az emberiség csak adjon hálát mindennap istennek miattuk.

Van Szent Erzsébet legendájában egy epizód. A nagy szent meghalt, de még nem terjedt el a híre, s az az öreg szerzetes pártfogolta se tudott róla, aki molnárként dolgozott a maga kolostorában, véletlenül kifecskült a karját és kegyetlenül kínlódott. Ekkor megjelent neki Erzsébet fejedelmi pompába öltözve. Az öreg barát ámulva suttozta: „Hogyan, úrnőm, hiszen te mindig szegényes, foltozott ruhában szoktál járni?” „Megváltoztattam a státusomat” (Ich habe meinen Stand gewechselt) – szólta a jelenés, és abban a pillanatban meggyógyult a sérült kar. Vegyétek hát úgy, hogy én is megváltoztattam Szieberték státusát, azokét főleg, akik már levetették földi ruhájukat. Azért fahéjillatot fognak árasztani azok az apróságok, amelyek még hátra vannak.

Szóbeszéd tárgya volt például valamelyik ük- vagy szépanya, akit állítólag olyan mértékben elfoglalt a precíz takarítás, hogy a lánykái még déli tizenkettőkor is fésületlenül ténferegtek. Körülbelül Lizzie anyja lehetett. „Gyertek ide!” – szólta az apjuk fejcsóválva. „Hadd fonom be a copfotokat!” Vajon az a kovácmester volt-e, akitől Ily még őrizi egy hand made darabot, egy réz szűrőkanalat? Az ő keze munkája volt az a csikótűzhely is, amely a Szieberték nyárikonyhájában állt, és valami ősi dátum volt belevésve s az ő neve? Mellesleg ez a műalkotás tűzhelynek prima volt, kukoricasutkával megtömve óriási lábasokat rotyogtatott, de sütni az istennek se! Kalácsot például nem ehettünk nyáron, csak kenyérsütéskor: minden héten egyszer hátul az udvarban, a kemencében hét kenyeret sütöttek, hatalmas, kerek kenyereket, s akkor persze sült mellettük tejeskenyér, kuglóf, diós pite. De hogy a jó megboldogult takarítóra visszatérjek, az a legenda maradt róla, hogy a rácsos támlájú karosszék minden egyes pálcáját hétszer dörgölte meg a törölővel: „ein, zwei, drei, vier, fünf, sechs, sieben” – hallatszott.

Aztán állítólag volt egyszer egy ősanya, akinek szokása volt behívni az utcáról az ott lődörgő gyermekeket, ígérve nekik fűt-fát, ha kisérik az udvart. Mikor ez megtörtént, kikergette a segítséget: „Fremde Kinder raus! Unsere Kinder rein!” [Idegen gyerekek, ki! Mi gyerekeink be!] – és bezárta a kaput. Hát én nem is tudom, mit mondjak. Az „unsere Kinder”-ekre azonban igen szigorú nevelési elvek mellett vigyáztak. Ők voltak a jövő letéteményesei.

Meg hát ott volt például az én igazán szeretett és tisztelt nagybátyám, a Károly bácsi: jeles gazda, kiváló állatszaktőr, vagyonteremtő, szerető fiú, férj és apa. Az unokák azonban helyel-közzel meg-megütik a kritikai hangot: hogy zsarnok volt, hogy szemöldökének összeráncolása nem jelentett jót. Ha rosszkedvű volt, ez a kedv, mint súlyos felhő ülte meg a légkört, és arra tekintettel kellett lenni. Isten ments, hogy ilyenkor megmukkanj! Persze a jókedve meg, mint a napsugár életetett mindeneket. Írva vagyon, jobban mondva szavahihető tanú állítja, hogy Idus lánya ebédnél csak félig ült a széken, készen állva minden kézmozdulatra, mit kézmozdulatra, minden szemvillanásra. Rosszkedvű tudott lenni egyébként Katica is, ha például nem tarthatott hétfőn mosást. Már most a világ bizony tud bosszantó lenni: ha esett az eső, amikor nem kellett és nem esett, mikor kellett. Ha a béresek hanyagságából felfordult egy tehén. Ha eljövendő vőire gondolt: die fremde Betyaren! [az idegen betyárok!] – morogta. Ha a Mari és Loja nevű unokák rendetlenkedtek ahelyett, hogy csöndben ültek volna. Meg egyáltalán mi lesz ezekkel az árvákkal, mikor anyjuk meghalt! Az orvos szigorú fogyókúrát rendelt, ettől se lesz az ember jobbkedvű. Ezek voltak a rosszkedv látható okai. A láthatatlan ok pedig a háború szörnyű, előre látott fenyegetése, a két felnőtt gyermek váratlan halála, később Lackó kegyetlen elvesztése. Lackó még kicsi volt, mikor egyszer apja ölében a Bibliát nézegette és odaérkeztek Ábrahám áldozatának képéhez: Isten követeli, hogy Ábrahám oldozza föl neki Izsákot. „És mit szólnál, Lackó, ha az Isten azt követelné tőlem, hogy áldozalak föl téged?” – kérdezte az apja. Lackó megdermedt, majd: „Akkor engem föl kellene áldozni.” És gyorsan tovább lapozott. 1945.

február 17-én Károly bácsi fölkelt az asztaltól Németbolyban, és azt mondotta: „Lackó nincsen többé!” Aznap végezték ki mint katonaszökevényt a messi Pápán.

Ezt az embert szerették, kényeztették, de a történelem nem irgalmazott. Neki idejében mindennek hátat kellett volna fordítani és elmenekülni vissza se nézve, amíg egyáltalán lehetséges volt. Hirtelen halála csak a még súlyosabb csapástól, a biztos bebörtönöztetéstől, megalázásoktól és megcsúfoltatásoktól mentette meg. Katica mély elégtétellel mondta a pribékeknek, mikor érte jöttek: „Az meghalt.”

Gondoljon hát rá szeretettel és tisztelettel minden unokája, hiszen úgyis kicsibészkedték tőle a stifoldert, Sári küldődött kérni, aki rossz étvágyú volt és kedvenc.

További abszolút jelentéktelen, de tényleges vonása volt a családi ízlésnek, hogy nem tartották a családban kívánatosnak a vörös hajszínt. Hiába volt a tradíció szerint vörös maga Krisztus Urunk is, ha az volt Júdás is. De tudatlanságom mélységes szakadékain átlépve vörös volt a híres német császár, Barbarossa. Vagy vörös volt Vivaldi, a „prete rosso” [vörös pap]. Ha viszont az ember Tizianót kérdezte volna meg, őszerinte minden nő, akit érdemes lefesteni, vörös. Nem mondták, de a katolikus egyház azidőtt vonakodva vett föl vörös hajút papnövendéknek. Közismert a cimber és az askenázi utódok gyakran vörös haja, pedig igazán nem egy bölcsőben ringtak. A mi családukban az árnyalat aranyhajú változata szerepelt, ami az évekkel barnára sötétült aranyos reflexekkel. A fentebb említett Nándor bácsi haját én már hófehérnek láttam, de a szakálla szürkésvörös volt. Károly bácsi, a „mi Károly bácsink” haja világosbarna volt, csak a bajusz árulkodott. Sógorom, Frigyér Laci aggódva nézett utána a nagy könyvben, hogy a tulajdon fekete haja és a felesége világosszőkéje nem eredményez-e majd vöröset az utódban. Nos, nem! Az utód súlyos pénzekért adat szép barna fürtjeinek vörhenyes árnyalatot. Elég az hozzá, hogy mikor dr. Sziebert István, a féltett trónörökös szeme egyszer egy ilyen szép aranyhajú lányra révedt, a családfő tiltakozott: „Die rote Sach!” [a vörös dolog!], és a dolog abbamaradt. Viszont Nóra lehetett volna még vörös is, attól a perctől fogva, amikor az ő bűvös-bájos arca megjelent a családi képernyőn, semmi atyai tiltakozás nem segített volna. (Háttérbeszélgetés az ifjú párról Károly bácsi és valamelyik testvére között: „Hogy vannak a fiatalok?” Károly bácsi: „Er hat sie gern” [a férfi kedveli a nőt]. Majd egy idő múlva féltékeny felhanggal: „Er hat sie nur zu gern” [De csak kedveli].

Ma minden nő, aki ad magára, kevertet a hajfestékébe egy kis vörös csillámot.

Újabb sztori. A múlt század közepe tájt Júlia hercegné Németbolyba telepítette a Vincenővéreket a nagy fehér kalapjukkal, hogy a lányok elemi oktatását végezzék. Nem is volt hiba a vallásos nevelés körül, de Stephan Sziebert harmatgyöngének vélte lányai matematikai tudását. Szólt hát a németbolyi zsidóiskola egyik tanférfiújának, s megkérte, vállalná el leányai oktatását e téren. Nem fontos – nyilatkozta –, hogy a lányok valami, urambocsá’, behatóbb ismeretekre tegyenek szert, de tanuljanak meg „addieren, subtrahieren, multiplizieren und dividieren” [összeadni, kivonni, szorozni és osztani].

Szieberték jó kapcsolatban voltak a falu zsidáival. Összetalálkozott például Sziebert Károly és Kraus Ábrahám gabonakereskedő: Herr Sziebert, van gabonája? Volt: egy wagon, két wagon a vasútállomás melletti nagy hombárban. „Akkor küldöm a zsákokat.” Kezet fogtak és kész, a dolog el volt intézve. Zsidó volt később az orvosuk is, a Stark bácsi, akiről s főleg Róza nevű feleségéről újabb fejezeteket lehetne ide iktatni. Valamennyien elpusztultak. Stark bácsi nagyon jó orvos volt. De más kérdésben is e jó és korrekt üzletemberekhez fordultak tanácsért. Például mikor a lányok kiházásításakor ékszert vettek nekik: fülbevalót, karperecet és brosstűt. Az aranyórát lánccal és a karikagyűrűt a vőlegénynek illett. Nagymama szólt a bizalmi zsidájának, mire az följajánlotta, hogy ír a testvérének Bécsbe,

mert az ott kapcsolatban áll az ottani zálogházzal (szétszórtság és összetartozás!), mert ott fejedelmi ékszerek cserélnek gazdát gyakran. Nagymama ámult-bámult, mikor a pompás mintadarabok megérkeztek. Természetesen még így is igen sokba kerültek, és Trischler Katalin drágállta őket. „Aber das sind ja Steine! (De hát ezek drágakövek)! – kiáltotta a házbizalmi. „Ja Sie wollen nur Gold haben?“ [ön csak aranyat akar?]. Már nem tudni, ki lett az ékszerész, de a végén mamám kapott egy pár igen szép briliáns fülbevalót (tegyük hozzá: elvesztek), egy arany karkötőt gyémántokkal és egy igen szép briliáns brosstút finom foglalatban. Anna tánti ugyanilyet kapott, de rubinkövekkel.

Miután a hercegi család nem állandóan tartózkodott Németbolyban, lévén az akkori herceg I. Ferenc József főudvarmestere, ha mégis lejöttek, a faluban kíváncsian várták az eseményeket. A kastélyba megérkezett egy gyakorlott mosónő és egy gyakorlott vasalónő, akiknek kizárólag az volt a dolguk, hogy mossanak, keményítsenek és vasaljanak a főúri család számára például. Mindennap kellett tiszta ing! Esetleg több is! Szóval érdekes élet költözött a faluba, amit ki lehetett figyelni. Kíváncsian lesték továbbá a hölgyek Németbolyban, hogy Montenuovo hercegné milyen blúzban fog megjelenni a templomban a főkegyúri fülkében: az akkor divatos típusblúzok közül melyik változat lesz rajta, a fehér a világoskék vagy a rózsaszín? Nos, a hercegné, született Kinsky birodalmi grófnő valahogy egyiket sem választotta. Érdekes módon halvány drapp szövetruhában érkezett igen sok apró gombbal, amint ezt egy akkori kisfiú, Sziebert Károly tetszéssel megfigyelte.

Károly bácsit mindenkifölött a családja érdekelte, de általában a körülötte cseperedő rokon ifjúság is. Azt hiszem, titkos diadalként könyvelte el, mikor Szieberth János sógor Jenő fiacskája könyörgött neki, hogy ő is a Flórián utca 6-ban alhasson, ahol a többi vidám unokatestvér, nem pedig a szomszédban az öreg nagypapánál. „Jenő itt fog aludni!” – jelentette ki Katicának – „ha jobban szeret nálunk”. És örömmel, sajátkezüleg takarta be a szökevényt, ezt a disszidentet, ezt a th-ás csemetét, aki t-és családba kíváncozott.

Egyszer elmondta nekem, hogy az állatok sem egyformán genuin módon jók. Vannak közöttük kimondottan rosszindulatúak, fékezhetetlen természetűek, lóban például: se ostorral, se cukorral nem nevelhetők. „Akkor mit lehet ezekkel tenni?” – kérdeztem. „Meghizlalni és vágóhídra küldeni!” – volt a válasz. Szóval ez a recept az állatoknál!

Amikor a zsidótörvények miatt mindenki kénytelen volt ősöket kutatni, általános téma volt, ki minősül zsidónak és ki nem. És ez akkor munkaszolgálatot jelentett, polgári jogok elvesztését, szabad prédává válást. Többek között Montenuovo Ily hercegnéről is suttozták. Megkérdeztem Károly bácsit, igaz-e. „Nem!” – felelte nagy nyomatékkal. Majd kis szünet után: „Akit én becsülök, tisztelek, arra nem mondok olyant, amivel árthatok neki.”

Eszembe jut még az ügyetlen ministránsokról szóló történet. Gyázmise volt nagymama halála után, és a kedvesnővérek (így hívtuk a Vince-nővéreket), hogy a szentmise még bensőségesebb legyen, Pistit és Imrét gyorstalpaló kurzussal betanították a ministrálásra. Kőkeményre vasalt karingekben feszítettek, és Károly bácsi csak azt vette észre, hogy valami éktelen ministráns gyerekek ténferegnek a szent cselekmény körül, fölrúgják a csengőt, találomra állnak hol jobbra, hol balra. Illetőleg az egyik (Imre) legalább lecövekelt a bal oldalon és az összes teendőket rábízta a másikra, akinek a szükséges lépések, csengetések és feleletek nem ott és nem úgy jutottak eszébe, mint azt a szent liturgia megkívánta. Mikor Károly bácsi mégis valahogy rájött, hogy kik borítgatják fel a rendet, fuldokló nevetés jött rá, arcát kezeibe temetve rázkódott. Mondták is a kedvesnővérek, „szegény Szieberth úr, hogy meg van hatva, valósággal zokog!”

Derű tárgya volt a következő történet is, hogyan mutatkozott be a Szofi tánti Németbolyban. Ez a Szofi Liber-rokonság volt, annak is se a közepe se a java, apám Imre

nevű bátyjának, a palkonyai tanítónak volt a felesége. A lánya, a Frieda Németbolyban volt férjnél, és ő meglátogatta. Még Lizzie dédnagymama-e vagy már a Trischler Katalin nem volt tisztában, ki ez a nő? Szofi látta a helyzetet, és bemutatkozott: „Ich bin die Sophie.” [Én vagyok a Szofi] Semmi reakálás. „Die Liberin” [a Liberné]. Semmi! „Die Frieda ihre Muttr, die Miserek seine Schwiegermutter stb. stb. stb.” [Anyja Frida, anyósa Miserek] és a végén a nagy adu: „Die Lehrerin von Palgán” [A palgáni tanítónő]. (Katica szerint az eredeti talán nem is volt ilyen kimerítő, de aki csak továbbadta, az mind tett hozzá.)

Viszont az is igaz, hogy bemutatkozni tanácsos. Ha én például azt mondom: „Ich bin die Gitta” [én vagyok a Gitta], semmi reakció. „Die Kardosin” [A Kardosné]. „Die Laci seine Schwägerin” [A Laci sógornője]. Nulla. „Die Tera ihre Tochter, die Ily ihre Schwester, die Mari und Juli ihre Mutter, die Jancsi, Julis, Pista, Idus ihr Geschwisterkind” [A Tera lánya, az Ily testvére, Mari és Juli anyja, a Jancsi, Julis, Pista, Idus nagynénje] satöbbi, satöbbi, csak nagy adu nincs. „Ich bin halt nur so armicsko.”

És most legeslegvégül: Hogyan kérte meg a dr. Schmidt Vilmos a Sziebert Marikát.

Az illetékes Marika és Vili már tudták, mit akarnak, de hogyan hozzák ezt Károly bácsi tudtára? Vissza fog vonulni a csigaházába, nem fogja fogadni a fiatalembert, akit nem is ismert, vagy mi legyen? Azt hiszem, Mariska tánti, akire azért hallgatott, leszögezte, hogy „nem vagyunk vademberek, ha egy tisztességes fiatalember vizitre jelentkezik, fogadni kell!” Hát jó! Nem bánom most az egyszer. De ki menjen ki érte a buszmegállóhoz. Mert Marika, ugye, szóba se jöhet, Pisti ódzkodott, Imre talán jelen se volt, menjen ki a Lackó. Talán 12-13 éves lehetett akkor. Lackót a szent engedelmesség nevében fölszólították, hogy fogadja ezt az idegent (Frémi Lájt raus! Emlékezzetek csak!). Szegény báránka ki is ment, és haza is hozta a vendéget. „Na, hogy s mint volt?” – faggatták. – „Hát ő leugrott a buszról, és azt mondta, „Schmidt”. – „És te?” „Erre én azt mondtam: „Sziebert”. Általános volt a megkönnyebbült derű, de Lackó félreértette és méregbe gurult: „Most mit nevettek? Tudtam, hogy ez lesz a vége, tudtam, hogy rosszul fogom csinálni!” Alig tudták megengesztelni.

A látogató, ismerve Vili élénk modorát, remek előadókészségét, biztosan nem vizsgázott rosszul, na de a barikádok még szilárdan álltak, lánykérés föl se merült, az atyai szemöldök szigorú maradt. Hát akkor lépjünk tovább, most meg már be lett jelentve, hogy a Schmidt szülők látogatást óhajtanak tenni. Károly bácsi rosszat sejtett (fremde Betyaren stb. stb.). „Na de, Károly! – szólt ismét Táncsó – nem vagyunk ugye vademberek, ezek rendes emberek, ezeket nem lehet visszautasítani. Mi az egy látogatás? Az még semmi? Akkor még ki lehet fejteni a nézeteidet, a fenntartásaidat, lehet udvariasan nemet mondani, de fogadni kell!

Hát jöttek! És a bájos, eleven Anna néni, aki föl se tudta volna tételezni, hogy az ő imádott, fiatal, jóképű, tehetséges fiát bárki kikoszarozhatná, amint belépett a folyosóra, odasietett a morcos Károly bácsihoz, összecsókolta, lehengerelte, az egésztest fait accomplinak tekintette, „olybá vette”, és a barikádok leomlottak. Aztán valahogy az atyai parancs szellemében tervbe vett ebéd, a krumplileves, a babcsuszpájz is átalakult Táncsó értő kezei között erőlevessé, sült peccsenyévé és tortákká.

A húsvéti föltámadási ünnepet aki Péccsett élte át és – mondjuk – az öt főtemplom közül (Quinque Ecclesiae ugye) a székesegyházi szertartáson óhajtott részt venni, szép, fölemelő élményben részesült: ott volt a székesegyház előtti tér csodálatos négyszöge, háttérben a négy torony, a nagyharang, a Péter nevű, Akinek a fenntartására külön pusztá rendeltetett a székesegyház birtokaiból, fenségesen bongott, a templom déli kapuján kivonult a szent menet, az aranyhímes ruhákba öltözött papság, a törékeny Zichy püspök

vitte a baldachin alatt az Oltáriszentséget a monstrancia briliáns ragyogásában, a papságot követték a székesegyház gregorián kara, a szent egyetek égő lámpákkal és a legvégén a nép is a „Föltámadt Krisztus e napon”-t énekelve. Mindig meglepődtem azonban, hogy ez a kétségkívül gregoriánba ágyazott, zeneileg értékes örömhimnusz milyen bánatosan hangzik! Fennen kellene zengenie, de inkább olyan, mint egy gyászdal: alig-alig csap föl az elején, aztán lehanyatlik, s a végén elvész valami mélyen borongó d-mollban.

Hallottátok volna Ti csak a németbolyi föltámadási himnuszt! „Der Heiland ist erstanden / erlöst aus Todes Banden“ [A megváltó feltámadt, kibogozva a halál kötelékeiből], öröm, diadal, optimizmus, rezesbanda kormányozta, és az egész nép énekelte teljes torokból a legyőzhetetlen élet örömujjongását C-dúrban.

Nagyszombatról húsvétre virradó éjjelen úgy három óra után a temetőbe mentünk mi, gyerekek Katicával, mintegy lehengerítve a feledés követ elhalt kedveseink sírjáról. Szentelt vizet, barkaágot vittünk a kriptához és más, rég elhalt rokonokhoz. „Mert a halottak a mi életünkben élnek és a mi halálunkkal halnak meg.”

Mire a Kálváriát is megjártuk, már kukorékoltak a kakasok és lassan világos lett. Húsvét napján senki sem fogott be állatot, így hát gyalog mentünk le a pusztára Emmausra emlékezve. A friss földeken nyulak ugrándoztak és egyszer, mikor ott voltam, a tehenészetben épp egy kis borjú született és próbált erőtlen lábaira állni. Magányos, virágzó almafák álltak itt-ott a sarjadó vetésben, és a közeli erdőben bolondul virágzott az édes, illatos fehér és lila fürtű „Wiesenschaum” (cardamine pratensis) [réti kakukktorma].

Ez volt az a vidék, ahová visszavágytak az innen elszakadtak, például Mariska tánti, aki a szépséges itáliai tengerparton sírva-zokogva ült egy padon, mert elkapta a honvágy. „Heimweh, Heimweh” – zokogta, mikor valaki részvétellel szólt hozzá, hogy miért sír.

Julcsi tántinak óriási temetése lett, mikor meghalt. Mindenki ott volt, aki őt és a családot ismerte, a kis unokák természetesen mind, az én két kislányom is közéjük vegyülve, mintha apró angyalkák állták volna körül a nagy kriptanyílást. A koporsó lassan alászállt, de mikor a roppant márványlapot vissza akarták illeszteni, a kis Tamáska fölsírt: „Ne tegyék rá a Nagymamára azt a nagy követ!”

A legnagyobb kő azonban nem a kripta záróköve lenne, hanem a feledés.

Ne feledjétek!

Michael Szieberth

† 1763 bíró

Georg Szieberth

1762–1812 tanító

Eva 1788	Adam 1790	Rosalia 1791–94	Ferdinand 1793–1850	Anna 1796-97	Antonius 1799	Maria Magdalena 1802-3
Eva 1816–1846 Bonyhád, Nyomja	Gottfried 1819–1844, tímár	Franz 1821–48 Szederkény molnár	Károly 1823–1905 Felesége: Schulz Lizzie † 1907	Magdalena 1825–1845, Sellye, Boly	Anna 1828–94, Boly II. férj Waimann József	Johann Paul 1936–1921, tímár, Boly felesége: Kovacsovics Mária Ferenc fel. Sziebert Anna Károly János, fel. Szieberth Júlia Róbert, fel. Stratmann Jusztina Elek, fel.
			Stephan 1846–1907 Boly Felesége: Trischler Katalin 1854–1921			
Anna 1876–1960, férj. Szieberth Ferencné Józsi (a nagy Józsi) † Mariska, férj. † Bauer Károlyné Feri Amus, férj. † Vágó Istvánné Károly, felesége † Prakatur Boris	Teréz 1877–1973. férj. Dr. Liber Györgyné Gyuri † Béla † Három kislány † Ily Gitta	Júlia 1879–1961 férj. Szieberth Jánosné János Juliska Pista Dénes † Jenő † Feri Imre	Károly 1881–1948 Felesége: Heckinger Ida 1883–1959 Marika † Terus † István † Imre † Lonci † Ida, férj. Manninger Vilmosné László †	Mária 1885–1940 férj. Schmidt Károlyné	Katalin 1891–1967	